

СТАРΟΣЛОВЕНСКО НАСЛЕБЕ КАО ДОПУНА ВУКОВЕ ЛЕКСИКЕ
(према грађи српских јеванђеља)

1.

Овај рад представља прилог испитивању нашег старијег лексичког наслеђа као компоненте савремене књижевне лексике.

Познато је да је континуитет развоја нашег старог књижевног језика прекинут с једне стране падом под Турке и ташењем највећег дела културне делатности, а с друге стране Вуковом реформом, која је за основу књижевног језика узела народни језик а не књижевно наслеђе.

У вези с овим другим моментом, Меша Селимовић у својој књизи *За и против Вука* подсетио је на једну од првих критика Вукова превода Новог завета, коју је написао др Јован Стејић 1849. године, указујући на озбиљност Стејићевих примедби. Селимовић преноси обиман списак речи које је Стејић навео као празнине у Вукову речнику, препоручујући њихово уношење у друго издање. Селимовић овако оцењује те речи:

„Неке од ових речи су неспретно начињене, неке су преузете из других језика (углавном из руског), неке још ни до данас нисмо верифицирали као исправне, иако нам недостају, али већина њих створена је у духу нашег језика, и доцније су примљене у књижевни језик“ — (стр. 137).

Разумљиво је што се ово питање поново актуелизује у доба Вукова јубилеја. Београдски студентски часопис „Знак“ направио је и анкету међу филолозима, постављајући оваква питања:

„Вукова језичка реформа је заиста заснована на једном демократском принципу. Језик већине постао је заправо књижевни. Но била је то и једна револуција са свим консеквенцама... Је ли једносмерним пропагирањем народног језика за књижевни, а с обзиром на тадашње стање и квалитет језика којим је говорило сељаштво, Вук управо за дуже време осиромашео наш језик, свео га на ознаке конкретне предметности, ослабио његову еластичност, готову кад су у питању тзв. апстрактни појмови?“

У одговорима је указивано да Вуковом реформом није затрто старо књижевно наслеђе, него да се у знатној мери одржало. У том погледу карактеристичан је одговор проф. Павла Ивића:

„Вукова реформа јесте победила, али су се у вуковски и пост-вуковски књижевни језик увукле и многе особености дотадашњег

језика. О томе се мало конкретно зна, те је потребно извршити одговарајућа испитивања. Сигурно је да ће она показати благотворно дејство укрштања предвуковског језика с вуковским."

Вук се у том погледу већ на почетку своје реформе изричито изјаснио, у „Објављенију о сербском рјечнику“:

„Славенскиј језик остаје источник обогаштенија сербском језику, као и росијском. Но рјечник сербскиј мора (сад за првиј крат) представити Сербљем њиов сопствениј језик... онако какав он сам по себи јест.“ (Текст је наведен у савр. транскрипцији.)

Задатак је овог прилога да да један извод конкретних података о старој лексици која се сачувала и мимо Вукова рјечника.

2.

При срањивању су за савремену лексику узимани подаци из двају речника, из РСМ и из 12 објављених томова РСАНУ (в. даље списак скраћеница). За старословенску јеванђељску лексику праћене су пре свега речи из речника уз Јагићево издање Маријинског јеванђеља (М) и њихове паралеле из српских јеванђеља. Овај фонд допуњен је редакцијским речима из српских јеванђеља XII—XIV века које се јављају као лексичке иновације у односу на М. За XIV век ове допуне уносио сам на основу сопствених срањивања неколико јеванђеља, а за ранија јеванђеља на основу података уз издање Мирослављева јеванђеља које су приредили Никола Родич и Гордана Јовановић.

Уз сваку реч дат је бар по један илустративни цитат из јеванђељског текста. Ако није означен избор, то значи да је цитат узет из најстаријег српског четворојеванђеља (хиландарска збирка број 22, познато у литератури као Рашко хиландарско јеванђеље, скраћено Рх), а за цитате који су узети из других споменика то је изричито означено. Томе је додаван Вуков превод, као објашњење значења и као илустрација Вукова преводилачког поступка.

3.

Грађа

(стара јеванђељска лексика које нема у ВРј,
а заступљена је у савр. лексичком фонду)

СКРАЋЕНИЦЕ. Извори — старословенска јеванђеља: А — Асеманово јеванђеље, З — Зографско јеванђеље, М — Маријинско јеванђеље; јеванђеља српске редакције: Вкн — Вуканово јеванђеље, Дш — четворојеванђеље краља Душана, Мир — Мирослављево јеванђеље, Мп — Мокропољско четворојеванђеље, Св — четворојеванђеље патријарха Саве, Хил — хиландарско изборно јеванђеље број 8, Хл 12 и Хл 52 — хиландарска четворојеванђеља број 12 и број 52, Црк — дечанско изборно јеванђеље из Црколеза;

остали извори: ВНЗ — Вуков превод Новог завјета, ВРј — Вуков Српски рјечник, НЗ — Нови завјет (Вуков превод), Рј — Рјечник (Вуков), РМС — Речник српскохрватскога књижевног језика изд. Матица српска (у почетку и Матица хрватска), РСАНУ — Речник српскохрватског књижевног и народног језика изд. Институт за српскохрватски језик и САНУ.

Опште скраћенице: *арх.* — архаично, *бот.* — ботанички, *грч.* — грчки, *дијал.* — дијалекатски, *заст.* — застарело, *индив.* — индивидуално, *ист.* — историјски, *лат.* — латински, *мит.* — митолошки, *нар.* — народски, *нем.* — немачки, *песн.* — песнички, *покр.* — покрајински, *рлг.* — религијски, *рсл.* — рускословенски, *рус.* — руски, *савр.* — савремено, *срсл.* — српкословенски (српска редакција старословенског језика), *стсл.* — старословенски (класични, „канонски“), *фиг.* — фигуративно, *цркв.* — црквено, *цсл.* — црквено-словенски.

Употребљаване су и уобичајене скраћенице за јеванђелисте: Мт (Матеј), Мк (Марко), Лк (Лука) и Јо (Јован).

адъ срсл., адъ стсл.; нпр. у Мт 11.23: до ада сьнидеши; Вуков превод у НЗ: 'до пакла ћеш пропасти'.

Савр. АД познати је синоним речи ПАКАО, стилски обојен; уп. Његошево: „У ад ми се свијет претворио“. У РМС имамо АД=ХАД (ХАД има и митол. значење).

адовъ срсл., адовъ стсл.; у МТ 16.18: сьзидоу цркъ(ъ)въ мою и врата адова не оудолгють неи; у ВНЗ: 'врата паклена неће је надвладати'.

Савр. АДОВ и АДСКИ нормални су придеви према АД; уп. у Његоша: „Мален свијет за адова жвала“. Потврђена је (РСАНУ) и употреба синтагме ВРАТА АДОВА. Варијанту АДСКИ има и Назор: „из вала као из адског понора сукљају модри облаци сумпора“ (РСАНУ).

архигерей и -ѣи срсл., архигерей стсл.; честа реч у јеванђ. тексту, само што се (као грцизам) у неким срсл. јеванђелима преводи са старѣишина жьрьчьскъ, пръвосвештеньникъ и др.; у ВНЗ преводи се са 'главар свештенички' или 'поглавар свештенички'.

Савр. АРХИЈЕРЕЈ квалификује се у РСАНУ као *цркв.*, а у РМС као *грч. цркв.*

архигереискъ и -ѣискъ срсл., архигереискъ стсл.; у Лк 23.23: и оустоѣахоу гласи ихъ и архигереисци; у ВНЗ: 'и надвлада вика њихова и главара свештеничкијех'.

Савр. АРХИЈЕРЕЈСКИ нормалан је придев од АРХИЈЕРЕЈ.

архигереовъ и -ѣовъ срсл., архигереовъ стсл.; нпр. у Мт 26.3: на дворъ архигереовъ; у ВНЗ: 'у двор поплавара свештеничкога'.

Придев АРХИЈЕРЕЈЕВ није посведочен у речницима, али се може рећи да потенцијално постоји у нашем језику.

безоумство срсл. (ум. стсл. безоумиѣ); у Мк 7.22: (исходеть) ѡбиди лоукавствима... гръдына безоумство (Хл 52); у ВНЗ: '(излазе) злоће, лукавства... понос, безумље'.

Реч БЕЗУМСТВО квалификује се у РМС као *рус.*, а у РСАНУ као *заст.*

бесплоднѣ срсл. (ум. стсл. бес-плода); у Мк 4.19: подављають слово и бесплодно бывають (Хл 12); у ВНЗ: 'запуше ријеч, и без рода остане'.

БЕСПЛОДАН је сада обична реч.

беспорочнѣ срсл. (ум. стсл. бес-порока); у Лк 1.6: ходеша въ свѣхъ заповѣдѣхъ т(осподь)нихъ, и оправданыхъ, беспорочна (Хл 52); у ВНЗ: 'и живяху у свему по заповијестима и уредбама Господнѣм без мане'.

БЕСПОРОЧАН је у РМС дато као *заст.*, а у РСАНУ упућено на НЕПОРОЧАН.

бесчеднѣ срсл., бештаднѣ стсл.; у Лк 20.30: оумрѣтъ бесчеднѣ (Црк); у ВНЗ: 'умрије без дјече'.

БЕШЧЕДАН је у РМС дато без употребне оgrade, а у РСАНУ упућено на БЕЗДЕТАН.

бесчѣстнѣ и безчѣстнѣ срсл., бешчѣстнѣ стсл.; у Мк 12.4: пробивше главоу немоу послаше и бесчѣстна; у ВНЗ: 'разбише му главу, и послаше га срамотна'.

У речницима се реч БЕШЧАСТАН наводи без употребне оgrade.

бесѣдовати срсл. и стсл.; нпр. у Лк 8.19: и не можаху бесѣдовати к немоу народомъ; у ВНЗ: 'и не могаху од народа да говоре с њим'.

У РСАНУ реч БЕСЕДОВАТИ третира се као *заст.*

благодарити (ум. стсл. хвалѣ въздати); у Мк 8.6: благодаривъ прѣломи и дагаше оученикомъ (Дш); у ВНЗ: 'хвалу давши, преломи, и даде ученицима својим (хлебове)'.

БЛАГОДАРИТИ је сада обична реч.

благодатнѣ стсл. (у М, док је у З А благодѣтнѣ), у Лк 1.28; обично се у срсл. јев. замењује с обрадованѣ, али Вук у НЗ задржава благодатан: 'радуј се, благодатна', док у Рјечнику има само благодат и благодетан.

У речницима се реч БЛАГОДАТАН наводи без оgrade.

благодѣтель срсл., благодатель стсл.; у Лк 22.25: обладающе ими бл(а)годѣтели нарицают се (Хл 12); у ВНЗ: 'који њим (народом) управљају, зову се добротвори'.

У РСАНУ се реч БЛАГОДЕТЕЉ третира као *рсл.*

благоизволити срсл. и стсл.: нпр. у Мт 3.17: съ гестъ с(ы)нѣ мои възлюбленыи ѡ немъже бл(а)гоизволих; у ВНЗ: 'ово је син мој који је по мојој вољи'.

У речницима се наводи у облику БЛАГОИЗВОЛЕНИ/-ЈЕТИ без оgrade.

благочѣстивѣ срсл. (ум. стсл. чѣстивѣ); у Лк 2.25: чл(о)в(ѣ)къ съ праведнѣ и бл(а)гочѣстивѣ (Хл 52); у ВНЗ: 'тај човјек бјеше праведан и побожан'.

У РМС се наводи као БЛАГОЧАСТИВ и БЛАГОЧЕСТИВ *арх.*, а у РСАНУ као БЛАГОЧАСТИВ и БЛАГОЧЕСТИВ *заст.*

ближнѣни срсл. и стсл.; нпр. у Мк 1.38: въ ближнеѣ вси и грады; у ВНЗ: 'у оближња села и градове'. У срсл. се проширује употреба ове речи, ъместо стсл. искрѣнни; нпр. у Лк 10.29: кто гестъ

ближнии мои; то Вук задржава у НЗ: 'ко је ближњи мој', али у Рј. нема ове речи.

БЛИЖЊИ је данас обична реч, нарочито у именичком значењу, које је аналогно стсл. употреби.

блѡудити срсл., **блѡдити** стсл.; нпр. у Мт 22.29: **блѡудите** не вѡдоуше кнѡгѡ ни сили б(о)жие; у ВНЗ: 'варате се, не знајући писма ни силе Божије'.

блѡудъ срсл.; у Мк 7.22: (исходетъ) хѡтрости, лоукавства, **блѡуди** (Св); у ВНЗ: '(излазе) злоће, лукавства, срамоте'.

блѡудъница (ум. стсл. **любодѡвица**); у Мт 21.32: мѡтаре же и **блѡуднице** вѡроваше нѡмоу (Св); у ВНЗ: 'а царинѡци и курве вѡјероваше му'.

БЛУД, **БЛУДИТИ** и **БЛУДНИЦА** данас су обичне речи.

бракъ срсл., **бракъ** стсл.; нпр. у Мт 22.3: и посла рабы свое призвати званье на **бракъ**; у ВНЗ: 'да зову званице на свадбу'.

БРАК је данас обична реч с измењеним значењем (старо је значење „свадба“).

братѡна срсл., **братѡна** стсл.; нпр. у Мт 12.48: кто соутъ **братѡна** моѡа (Хл 12); у ВНЗ: 'ко су браћа моја'.

Поред нормалног штокавског еквивалента **БРАБА**, сачувало се и стсл. **БРАТИЈА**, добијајући посебно, негативно значење.

брачънь срсл., **брачънь** стсл.; нпр. у Мт 22.11: вѡдѡние **брачъное**; у ВНЗ 'свадебно рухо'. Придев се јавља и у синтагми синове **брачъньи**, у ВНЗ 'сватови'.

Савр. **БРАЧНИ** обичан је придев од именице **БРАК**.

бытънь (ум. стсл. **насажштънь**); у Лк 11.3: хлѡбъ нашъ **бытъни** даждь намъ (Вкн); у ВНЗ: 'хлеб наш потребни даји нам'.

БИТАН је обична реч, а значење јој се даље развило.

бѡдѡти срсл., **бѡдѡти** стсл.; нпр. у Мк 13.35: **бѡдите** оубо, не вѡсте бо кѡгда придетъ г(оспод)ъ домоу; у ВНЗ: 'стражите дакле; јер не знате кад ће доћи господар од куће'.

БД(Ј)ЕТИ је данас обична реч.

бѡсити се (ум. стсл. **бѡсновати сѡ**); у Мт 17.15: на новъ мѡсець **бѡситъ се** (Вкн); у ВНЗ: 'о мијени бјесни'.

У речницима се савр. **Б(И)ЕСИТИ СЕ** упућује на **БЕСНЕТИ**.

бѡство стсл., обично се у срсл. замењује са **бѡжъство** или **бѡгъство**; нпр. у Мт 24.20: да не боудетъ **бѡгъство** ваше зимѡ (Дш); у ВНЗ: 'да не буде бјежан ваша у зиму'.

Б(Ј)ЕКСТВО је данас обична реч.

видъ срсл. (ум. стсл. **зракъ**); у Лк 3.22: и сѡнити д(оу)хоу с(ве)томоу тѡлеснѡм' видом' (Дш); у ВНЗ: 'и сиђе на њ Дух свети у тјелесном облику'.

ВИД је сад обично и у овом значењу, којег нема у ВРј.

виноградънь срсл. (ум. стсл. **лозынь**); у Мт 26.29: вт(ъ) плода винограднаго сего (Св); у ВНЗ: 'од овога рода виноградскога'.

У РСАНУ се реч **ВИНОГРАДНИ** упућује на **ВИНОГРАДСКИ**.

власџница срсл. (ум. стсл. врџтиште); у Мт 11.21: прџжде оубо въ власџници. и въ пепелџ покажали се бџше (Вкн); у ВНЗ: 'давно би се у вреџи и пепелу покажали'.

У РСАНУ реч ВЛАСЕНИЦА наводи се без ограда, у значењу „хаљина од кострети“.

вльчџцъ срсл. (у ботаничком значењу, ум. стсл. рџпини); у Мт 7.16: негда обџземлюотъ џт(џ) трџниа гроздине или џт(џ) вльчџца сџмокви (Вкн); у ВНЗ: 'еда ли се бере с трџа гроџбе, или с чџчка смокве'.

У речницима се наводи ВУЧАЦ *бот.*

вождъ срсл. и стсл.; нпр. у Мт 15.14: вожди соутъ слџпи слџпџцемъ; у ВНЗ: 'они су слијепи воџи слијепцима'.

У РМС се реч ВОЖД наводи као *заст.* и *ист.* а у РСАНУ као *рсл.* (у оба у значењу титуле Караџорџа).

вонџалица срсл. (ум. стсл. мџта); у Лк 11.42: горе вам фарисеи тако десетинуџ даџте џт(џ) вонџлицџ (Вкн); у ВНЗ: 'тешко вама фарисејима што даџте десетак од метвице'.

У РСАНУ се ВОЊАЛИЦА карактерише као *индив.* (пример Р. Кошутџиџа, у значењу „нос, чуло мириса“).

враџџда срсл. и стсл.; нпр. у Лк 23.12: прџжде бо бџџаста враџџю имоуџа меџџо собою; у ВНЗ: 'прије биџаху у завади'.

У РМС реч ВРАЖДА квалификује се као *рус.*, док је у РСАНУ без ограда (у значењу "сваџа, завада, непријатељство" и др.).

вџдова срсл., вџдова стсл.; нпр. у Лк 18.3: вџдова же бџ въ градџ томџ; у ВНЗ: 'биџаше једна удовица'.

У РМС је реч УДОВА дата без ограда, мада одаје утисак архаичности, за разлику од обичног УДОВИЦА.

вџносити се срсл., вџносити сџ стсл.; нпр. у Лк 14.11: џако всакџ вџносен се смџритџ се; у ВНЗ: 'јер сваки коџи се подиџе, понизиџе се'.

У РМС реч УЗНОСИТИ СЕ наведена је без ограда.

вџпити срсл., вџпити стсл.; нпр. у Мт 15.23: џако вџпитџтъ въ слџџџ насџ; у ВНЗ: 'џако виче за нама'.

И у ВРј има ВАПИТИ, али само с потврдом из Црне Горе и утџђено на УПИТИ, а данас је обична реч.

вџплъ срсл., вџплъ стсл.; нпр. у Мт 23.6: полоу ноџи же вџплъ бџс(тџ); у ВНЗ: 'а у поноџи стаде вика'.

Од овога је постала данашња обична реч ВАПАЈ, а у Његоша и Стерије потврџена је и варијанта ВОПЈЪ (РСАНУ).

вџселенаџа срсл., вџселенаџа стсл.; нпр. у Мт 24.14: и проповџџтъ се неџант(е)лне ц(џса)рџствиџа по всџи вџселџџи; у ВНЗ: 'по свџму свиџету'.

У РМС се поред обичног ВАСИОНА (с промеџеним значењем) наводи још ВАСЕЛЕНА *цсл.* и ВАСЕЉЕНА, док у РСАНУ нема ограда за ВАСЕЛЕНА, а наводи се и ВАСЕОНА *нар.*

вџскрџсити срсл., вџскрџсити стсл.; нпр. у Мт 22.24: и вџскрџситџ сџме брата своџего; у ВНЗ: 'и да подиџне сџеме брату својџму'.

У РСАНУ налазимо ВОСКРЕСИТИ *цсл.* с угуђивањем на ВАСКРСНУТИ.

вѣспитати срсл., вѣспитѣти и вѣспитати стсл.; у Лк 4.16: и приде въ назарев. въ немъже бѣ вѣспитанъ; у ВНЗ: 'и дође у Назарет гдје бјеше одрастао'.

ВАСПИТАТИ је данас обична реч.

вѣтвъ срсл. и стсл.; нпр. у Мт 21.8: рѣзахоу вѣтви от(ѣ) дрѣва; у ВНЗ: 'резаху гране од дрвета'.

У РСАНУ ВЕТВА је *заст.*, а међу потврдама је и Змајева: „последње ветве нашег племена“.

вѣсть срсл. и стсл.; нпр. у Мт 9.26: и изиде вѣсть си по вѣсѣи земли тои; у ВНЗ: 'и отиде глас овај по свој земљи оној'.

вѣстьникъ срсл., вѣстьникъ стсл.; нпр. у Лк 9.52: и посла вѣстьники прѣдъ лицемъ своимъ; у ВНЗ: 'и посла гласнике пред лицем својијем'.

В(И)ЕСТ и В(Ј)ЕСНИК данас су обичне речи.

глаголь срсл., глаголь стсл.; нпр. у Мт 5.11: и рекоутъ всакъ золь г(лаго)ль на вы; у ВНЗ: 'и реку на вас свакојаке рѣаве ријечи'.

ГЛАГОЛ је данас обична реч у термилошкоком значењу, а у РСАНУ налазимо пример у Стерије за старо значење „реч“.

господствовати срсл. (ум. стсл. власти); у Мт 20.25: вѣсте како кнези языкъ господствуюють ими (Хл 12); у ВНЗ: 'знајте да кнезови народни заповиједају народу'.

ГОСПОДСТВОВАТИ се у РМС наводи као *рус.*, а у РСАНУ као *заст.*

гостильникъ срсл. (ум. стсл. гостиньникъ); у Лк 10.35: изъмъ два сребрьника. дасть гостильникоу; у ВНЗ: 'извади два проша те даде крчмару'.

У речницима се ГОСТИОНИК угуђује на ГОСТИОНИЧАР.

грабитель срсл. (ум. стсл. хьштъникъ); у Лк 18.11: нѣсъмъ како и прочии чл(о)в(ѣ)ци, грабители и неправедьници; у ВНЗ: 'нијесам као остали људи: хајдучи, неправедници'.

У РСАНУ се ГРАБИТЕЉ угуђује на ГРАБЉИВАЦ.

домовьникъ срсл. (ум. стсл. господинъ домоу); у Мк 14.14: рыѣте домов'никоу (Дш); у ВНЗ: 'кажите господару од оне куће'.

У РСАНУ наводи се ДОМОВНИК *заст.*, у значењу „чувар, управитељ дома, куће“.

древьнии срсл. и стсл.; нпр. у Мт 5.21: слышасте како р(е)чено быс(тъ) дрѣвьниимъ; у ВНЗ: 'како је казано старима'.

ДРЕВНИ је данас обична реч.

дрѣзноути срсл., дрѣзнѣти стсл.; у Мк 15.43: и дрѣзноувъ вьниде къ пилатоу; у ВНЗ: 'и усуди се те уђе к Пилату'.

ДРЗНУТИ је данас обична реч.

дѣвство срсл. и стсл.; у Лк 2.36: живьши съ моужемъ седмъ лѣтъ от(ѣ) д(ѣ)вства своего; у ВНЗ: 'од дјевојаштва својега'.

У РСАНУ Д(Ј)ЕВСТВО је означено као *цсл.*

дѣлатель срсл. и стсл.; нпр. у Лк 13.27: *отстоупите от(ъ) мене вси дѣлательне неправдѣ*; у ВНЗ: *'сви који неправду чините'*; у Мт 10.10: *достоинъ бо гестъ дѣлатель мѣзды своене*; у ВНЗ: *'јер је посленик достојан свога јела'*.

Д(Ј)ЕЛАТЕЉ се у РСАНУ оцењује као *заст.*

дѣлати срсл. и стсл.; нпр. у Лк 13.14: *шестъ д(ъ)нии гестъ въ неже достоинъ дѣлати*; у ВНЗ: *'у које треба радити'*.

Д(Ј)ЕЛАТИ се у речницима наводи без ограда.

дѣлитель срсл. и стсл.; у Лк 12.14: *кто ме постави соудию или дѣлителя надъ вами*; у ВНЗ: *'ко је мене поставио судијом или кметом над вама'*.

Д(Ј)ЕЛИТЕЉ се у речницима наводи без ограда.

житель срсл. и стсл.; у Лк 15.15: *прилѣпи се единомъ от(ъ) житель тои страны*; у ВНЗ: *'приби се код једнога човјека у оној земљи'*.

ЖИТЕЉ је данас обична реч.

житие срсл. и стсл.; нпр. у Лк 16.11: *аще оубо въ неправдѣнѣмъ житии не бисте вѣрны*; у ВНЗ: *'ако дакле у неправедном богатству вјерни не бисте'*; у Мк 12.44: *въврѣже въсе житије своје*; у ВНЗ: *'сву храну своју'*. У неким срсл. јеванђељима (и др. редакцијским) проширена је употреба ове речи, ум. стсл. *животъ*.

Чува се у стсл. облику ЖИТИЈЕ, а од значења „живот“ развило се терминолошко значење „животопис светаца, хагиографија“. У речницима се означава као *цсл.*, у РМС и *заст.* Шток. систему одговара облик ЖИГЕ, који се у РМС квалификује као *песн. заст.*

жрѣтва срсл., жрѣтва стсл.; нпр. у Мк 9.49: *и свака жрѣтва солию осолитъ се*; у ВНЗ: *'и свака ће се жрѣтва сољу посолити'*; у Лк 2.24: *и дати жрѣвоу по реченому въ законѣ*; у ВНЗ: *'и да принесу прилог, као што је речено у закону'*. Вук на неким местима у НЗ задржава реч *жрѣтва*, али је не уноси у Рј.

жрѣтвникъ срсл. (ум. стсл. олтарь); у Мт 23.20: *иже оубо кльнетъ се жрѣтвникомъ, кльнетъ се имъ (Мир)*; у ВНЗ: *'који се дакле куне олтаром, куне се њим'*.

ЖРТВА и ЖРТВЕНИК данас су обичне речи.

жѣзль срсл., жѣзль стсл.; нпр. у Мк 6.8: *и запрѣти имъ, да ничтоже възмоутъ на поуть, нъ тѣкмо жѣзль гедињъ*; у ВНЗ: *'осим једнога штапа'*.

У РМС се ЖЕЗАЛ и ЖЕЗАО означава као *арх.* и упућује на ЖЕЗЛО, а у РСАНУ се под квалификацијом *арх.* јавља и ЖЕЗЛ.

Иначе, ЖЕЗЛО се у речницима наводи без ограда, с измењеним значењем („палица као знак достојанства и власти“).

жѣрць срсл. (ум. стсл. ижерей); у Мк 11.18: *и слышаше жѣрци. и кнѣжници*; у ВНЗ: *'и чуше кнѣжевници и главари свештенички'*.

У речницима се ЖРЕЦ квалификује као *рус.*

заблоудити срсл., заблѣдити стсл.; нпр. у Мт 18.12: *аще боудеть гетероу чл(о)в(ѣ)коу 'р' [100] овыць и заблоудитъ едина от(ъ) нихъ... шѣдъ ишетъ заблоудѣше*; у ВНЗ: *'па заѣ једна од њих... тражи ону што је зашла?'*

У речницима се ЗАБЛУД(Ј)ЕТИ и ЗАБЛУДИТИ наводе без ограда.

завѣса срсл. (ум. стсл. катапетазма); у Лк 23.45: и завѣса цр(ъ)-
к(ъ)в(ъ)нага раздра се на двоје (Дш); у ВНЗ: 'и завјес црквени
раздрије се напола'.

ЗАВ(Ј)ЕСА је данас стандардна реч.

завѣштати и завѣштавати срсл. и стсл.; у Лк 22.29: и азъ завѣща-
ваю вамъ. какоже завѣща мнѣ ѿ(тъ)ць мои ц(арь)ство; у ВНЗ:
'и ја остављам вама царство као што је отац мој мени оставио'.

ЗАВ(Ј)ЕШТАВАТИ и ЗАВ(Ј)ЕШТАТИ данас су обичне речи.

заимодавць срсл. и стсл.; у Лк 7.41: два длѣжника бѣста заимодав-
цоу (Дш); у ВНЗ: 'двојица бијаху дужни једноме дужнику'.

ЗАЈМОДАВАЦ је данас обична реч.

законѣникъ срсл., законѣникъ стсл.; нпр. у Лк 10.25: и се закон'-
ник' нѣкто вѣста (Дш); у ВНЗ: 'и гле, устаде један законик'.

ЗАКОНИК у овом значењу налазимо у РСАНУ као *заст.*

запрѣштати срсл. и стсл.; у Лк 4.41: и запрѣщате не дадѣше имъ
г(лаго)лати; у ВНЗ: 'и запрећиваше им да не говоре'.

Из цсл. употребе ЗАПРЕШТАТИ је прешло и у неке народне
говоре, нпр. у значењу „молитвом, чарањем спречити какво зло,
болест и сл.“ (РСАНУ).

зачело срсл., зачало стсл.; у Мк 1.1: зачело неу(анг)елиа; у ВНЗ:
'почетак јеванђеља'.

У РСАНУ ЗАЧЕЛО се третира као *заст.*, а у РМС нема употреб-
них ограда.

златѣникъ срсл. (ум. стсл. скласъ); у Мт 22.19: покажите ми злат-
тникъ кинсѣњи (Св); у ВНЗ: 'покажите ми новац харачки'.

ЗЛАТНИК је данас обична реч.

змирна срсл. и стсл.; у Мт 2.11: принесосе тамоу дары злато и
ливанъ и змурноу; у ВНЗ: 'дариваше га: златом, и тамјаном и
смирном'.

У РСАНУ ЗМИРНА се упућује на ИЗМИРНА без ограда. РМС
има (без ограда) ИЗМИРНА (*грч.*) и СМИРНА.

знамение срсл. и стсл.; нпр. у Мт 12.38: хошемъ ѿ тебе знамение
видѣти; у ВНЗ: 'ми би ради од тебе знак видјети'.

ЗНАМЕЊЕ је данас обична реч. У речницима је потврђено и
ЗНАМЕНИЈЕ, као *цсл.* у РМС и *заст.* у РСАНУ, где налазимо и
дијал. ЗЛАМЕНИЈЕ, што је и Вук унео у Рј., с потврдом из
народне песме.

здание срсл. и стсл.; нпр. у Мк 13.1: виждѣ. каково камение и
каково здание; у ВНЗ: 'гле какво је камење и каква грађевина'.

ЗДАЊЕ је данас обична реч, а ЗДАНИЈЕ се квалификује као
арх. (РМС), односно као *цсл. заст. и покр.* (РСАНУ).

здати срсл. и стсл.; нпр. у Лк 14.30: начетъ здати и не може
свършити; у ВНЗ: 'поче здати, и не може да доврши'.

ЗДАТИ се у речницима јавља у значењу „створити, саздати“.

злюдѣи срсл., злюдѣи стсл.; нпр. у Лк 23.33: и злюдѣа ового
оубо ѿ десноую а другога ѿ шуюю; у ВНЗ: 'и злочинце, једнога
с десне стране а другога с лијеве'.

У РСАНУ ЗЛОДЕЈ се карактерише као *заст.*, а ЗЛОДЈЕЈ као *рсл.*

избавленине срсл. и стсл.; нпр. у Мт 20.28: дати д(оу)шоу своју
избавление за много; у ВНЗ: 'да душу своју у откуп да за многе'.
ИЗБАВЉЕЊЕ је данас обична реч, а у РСАНУ имамо и *цсл.*
ИЗБАВЉЕНИЈЕ.

извѣсити срсл. (ум. стсл. низвѣсити); у Лк 5.19: възлѣзше на храмъ
сквозѣ стропѣ и извѣсише и съ одром прѣдѣ і(соу)са (Вкн); у ВНЗ:
'попеше се на кућу и кроз кров спустише га с одром на сриједу
пред Исуса'.

ИЗВ(Ј)ЕСИТИ се у речницима наводи без ограда.

извѣстѣнь срсл., извѣстѣнь стсл.; у Лк 20.6: извѣстѣно бо бѣ лю-
демъ. ѿ иванѣ тако прор(о)къ бѣ; у ВНЗ: 'сви вјеровашу да Јован
бјеше пророк'.

ИЗВ(Ј)ЕСТАН и ИЗВ(Ј)ЕСНО сад су обичне речи.

изгнанине срсл., изгнанине стсл.; у Мк 10.30: аще не имать при-
нети съто краты боле... по изгнани; у ВНЗ: 'а да неће примити
... сто пута онолико... у прогоњењу'.

ИЗГНАЊЕ је данас обична реч, а у РСАНУ потврђено је и
заст. ИЗГНАНИЈЕ.

иота срсл. (ум. стсл. писма); у Мт 5.18: иота недина или недина
чрѣта не прѣидетѣ ѿт(ѣ) закона (Св); у ВНЗ: 'неће нестати ни
најмањег слова или једне титле из закона'.

ЈОТА је обични назив слова *j*, а у ослонцу на јеванђелски
текст настао је израз НИ ЗА ЈОТУ.

искрѣнии срсл. и стсл.; нпр. у Мт 19.19: и възлюбиши искрѣнѣго
своного како самъ се; у ВНЗ: 'и љуби ближњег овога као самог
себе'.

ИСКРЕН је данас обична реч с промењеним значењем. Старо
значење „ближњи“ потврђено је у варијанти ИСКРѢИ (*арх.* у
РМС, *заст.* у РСАНУ), коју је и Вук унео у Рјечник, с потврдом
из Дубровника.

искоусити срсл. и стсл.; нпр. у Лк 4.12: не искоусиши г(оспод)а
б(ог)а твоего; у ВНЗ: 'не кушај Господа Бога својега'.

искоушенине срсл. и стсл.; нпр. у Лк 4.13: и сконѣчавѣ все искоу-
шенине диаволь ѿтиде; у ВНЗ: 'и кад сврши баво све кушање,
отиде'.

ИСКУСИТИ и ИСКУШЕЊЕ данас су обичне речи. У РСАНУ
је и *цсл.* ИСКУШЕНИЈЕ, с потврдом Ј. Игњатовића.

исплѣненине срсл., исплѣненине стсл.; нпр. у Јо 1.16: и ѿт(ѣ)
исплѣнениѣ него, мы вси приехомѣ; у ВНЗ: 'и од пуности његове
ми сви узесмо'.

ИСПУЊЕЊЕ је данас обична реч.

исходиште срсл. и стсл.; у Мт 22.9: идѣте оубо на исходища поутии;
у ВНЗ: 'идите дакле на раскршћа'.

ИСХОДИШТЕ је данас обична реч.

исцѣленине срсл. и стсл.; нпр. у Лк 13.32: и исцѣленига творю
у ВНЗ: 'и исцјељујем'.

ИСЦ(Ј)ЕЉЕЊЕ је данас обична реч. У РСАНУ има и ИСЦЈЕ-ЛЕНИЈЕ, ИСЦЕЉЕНИЈЕ *цсл.*, с Његошевом и Шапчаниновом потврдом.

инерѣи и иерѣи срсл., инерѣи стсл.; нпр. у Мт 12.5: инерѣи въ цр(ь)кве соуботы скврѣнѣтъ; у ВНЗ: 'свештеници у цркви суботу погане'.

ЈЕРЕЈ у речницима нема никаквих квалификација, осим што се у РМС означава грчко порекло.

кадило срсл. (ум. стсл. тьмыанѣ); у Лк 1.10: бѣ м(о)л(и)твоу дѣе вѣнѣ в' годѣ кадила (Дш); у ВНЗ: 'бијаше напољу и мољаше се богу у врјеме кабења'.

РМС упућује КАДИЛО на КАДИОНИЦА, а РСАНУ поред тога и на КАД.

кадилънѣ срсл., кадилънѣ стсл.; у Лк 1.11: стоѣ ѡ десноу олтара ꙗ кадилнаго; у ВНЗ: 'који стајаше с десне стране олтару кадионога'.

КАДИЛНИ и КАДИОНИ у речницима се наводе без ограда. ковѣникѣ срсл., ковѣникѣ стсл.; у Мк 15.7: бѣ же нарицаемни варава съ своими ковѣники свезанѣ (Дш); у ВНЗ: 'бијаше један затворен, по имену Варава, са својим другарима'.

КОВНИК се у РСАНУ наводи као „онај који нешто снује, спрема против некога“, *фиг.* од значења „ковач“, али је ова реч вероватно мотивисана и наведеном старословенском.

ковчежѣцѣ срсл. (ум. стсл. скриница); у Јо 12.6: и ковчеж'цѣ имѣаше. и въметаемага ношааше (Дш); у ВНЗ: 'и имаше ковчежић, и ношааше што се меташе у њ'.

КОВЧЕЖАЦ се у РСАНУ квалификује као *заст.*

ливра срсл. (ум. стсл. литра); у Јо 12.3: мариѣ же приѣмши ливру мира... помаза носѣ и(соу)с(о)вѣ (Мир); у ВНЗ: 'а Марија узевши литру... мира помаза ноге Исусове'.

У РМС потврђен је облик ЛИБРА, а у РСАНУ и ЛИВРА, уз упућивање на ЛИБРА (врста новца и мерна јединица).

лихва срсл. и стсл.; нпр. у Мт 25.27: и пришьдѣ азѣ възель бихѣ свое съ лихвоу; у ВНЗ: 'и ја дошавши узео бих своје с добитком'.

У РСАНУ ЛИХВА се третира као *заст.*, а у РМС без ограда (значење: камата, интерес, такође: зеленаштво).

лицемѣрѣи срсл. и стсл.; нпр. у Лк 12.1: ѡвнѣмѣте себѣ ѡт(ь) кваса фарисѣйска. неже несть лицемѣрѣи; у ВНЗ: 'чувајте се квасца фарисејскога, који је лицемјерје'.

лицемѣрѣ срсл., лицемѣрѣ стсл.; нпр. у Мт 6.5: негда молиши се не боуди како и лицемѣри; у ВНЗ: 'кад се молиши Богу, не буди као лицемјери'.

лицемѣрѣство срсл. (ум. стсл. лицемѣрѣи); у Мк 12.15: ѡнѣ же вѣди и хъ лицемѣрѣство. рече имѣ. что ме искоушашете; у ВНЗ: 'а он знајући њихово лицемјерје рече им: што ме кушате?'

ЛИЦЕМ(Ј)ЕР, ЛИЦЕМ(Ј)ЕРЈЕ и ЛИЦЕМ(Ј)ЕРСТВО данас су обичне речи.

маловрѣменъ срсл. (ум. стсл. врѣменъ); у Мк 4.17: и сии не имоуѣ корениѣ. въ себѣ. нъ маловрѣмении соуѣ (Вкн); у ВНЗ: 'али немају коријена у себи, него су непостојани'.

МАЛОВРЕМЕН се у РСАНУ наводи без ограда.

месиѣ срсл. и стсл.; нпр. у Јо 4.25: вѣмъ како месиѣ придеть у ВНЗ: 'знам да ће доћи Месија'.

МЕСИЈА је данас обична реч као термин и у пренесеном значењу.

милосерѣдъ срсл., милосерѣдъ стсл.; нпр. у Лк 6.36: ѣакоже и ѡт(ъ)ць вашъ м(и)л(о)ср(ъ)дъ кестъ (Хл 52); у ВНЗ: 'као и отац ваш што је милостив'.

МИЛОСРДАН је данас обична реч.

моучитель срсл., мѣчитель срсл.; у Мт 18.34: прѣдасть и м(оу)чителемъ; у ВНЗ: 'предаде га мучителѣма'.

МУЧИТЕЉ је данас обична реч.

мѣшъць срсл. (ум. стсл. пира); у Мк 6.8: и заповѣда имъ да ниче-соже вѣмоуѣ на поуѣ. тѣкмо жѣзль кединъ. ни мѣшца. ни хлѣба (Дш); у ВНЗ: 'и заповѣди им да ништа не узимају на лут осим једнога штапа; ни торбе, ни хлѣба'.

М(Ј)ЕШАЦ се у РСАНУ карактерише као *покр*.

муро срсл. и стсл.; нпр. у Мт 26.9: можаше бо се миро продано быти на мнозѣ; у ВНЗ: 'јер се могаше ово продати скупо'.

МИРО се у РМС квалификује као *грч. цркв.*, а у РСАНУ нема никаквих квалификација.

наводнѣнѣне срсл. (ум. стсл. наводите); у Лк 6.48: наводнѣнию же бывъшоу. припаде рѣка храминъ тои (Вкн); у ВНЗ: 'а кад добоше воде, навали ријека на ону кућу'.

Сад имамо НАВОДНИТИ, ЊАВАТИ (у нешто друкчијем значењу).

наконъчавати и законъчати срсл. (ум. стсл. исплѣнити); у Мт 23.32: и законъчаваете мѣроу о(т)ъць вашихъ (Мир); и вы законъчаете мѣроу ѡт(ъ)ць вашихъ (Вкн); у ВНЗ: 'и ви допуните мјеру отаца својијех'.

Сада дијалекатски НАКОНЧА(ВА)ТИ (ЦГ), у значењу „наместити, намѣштати“.

намочити срсл. (ум. стсл. омочити); у Лк 7.44: си же слѣзами намочи носѣ мои; у ВНЗ: 'а она сузама обли ми ноге'.

НАМОЧИТИ је данас обична реч.

наслѣдѣне срсл. (ум. стсл. достојанѣне); у Мк 12.7: придѣте оуби-гемъ и. и наше боудеть наслѣдѣне (Дш); у ВНЗ: 'ходити да га убијемо, и нама ће остати очевина његова'.

НАСЛЕБЕ/НАСЉЕБЕ данас је обична реч.

наставникъ срсл., наставникъ стсл.; нпр. у Мт 23.10: единъ бо кестъ вашъ наставникъ; у ВНЗ: 'јер је у вас један учитель'.

НАСТАВНИК је данас обична реч.

насоуштынъ срсл., насѣштынъ стсл.; у Лк 11.3: хлѣбъ нашъ насоушны давай намъ на в'сакъ д(ь)нь (Дш); у ВНЗ: 'хлѣб наш потребни даји нам сваки дан'.

НАСУШАН је данас обична реч, а развила су се и фигуративна значења.

наоустити срсл. и стсл.; у Мт 27.20: архиерѣи же и старѣци наоустити народы; у ВНЗ: 'а главари свештенички и старјешине наговорише народ'.

НАУСТИТИ се у РМС наводи без ограда.

начело срсл., начало стсл.; нпр. у Мк 10.6: а ѿ(ъ) начела създанию. моужа и женоу сътворилъ на гестъ г(оспод)ъ; у ВНЗ: 'а у почетку створења мужа и жену створио их је Бог'.

НАЧЕЛО се у РМС наводи као *заст.* у значењу блиском наведеној старој употреби ('почетак, извор'), а у другим значењима обична је реч.

невѣрите срсл. (ум. стсл. невѣрствине); у Мк 9.24: вѣроую г(оспод)и помози моему невѣрию; у ВНЗ: 'вјерујем, Господе, помози мојему невјерју'.

НЕВ(Ј)ЕРЈЕ се у РМС наводи без ограда, а потврђено је само наведеним примером из ВНЗ.

невѣрство срсл. и стсл.; нпр. у Мт 13.58: и не створи тоу силъ многу за невѣрство ихъ; у ВНЗ: 'и не створи ондје чудеса многијех за невјерство њихово'.

НЕВ(Ј)ЕРСТВО је данас обична реч.

негодовати срсл. и стсл.; нпр. у Мк 10.41: и слышавыше десетъ начеше негодовати; у ВНЗ: 'и чувши то десеторица се почеше срдити'.

НЕГОДОВАТИ је данас обична реч.

недостойнъ срсл., недостойнъ стсл.; у Лк 17.10: г(лаго)лите како раби недостойни гесмы; у ВНЗ: 'говорите: ми смо залудне слуге'.

НЕДОСТОЈАН је данас обична реч.

непокоривъ срсл. (ум. стсл. противнъ); у Лк 1.17: обратитъ ср(ь)-д(ь)ца о(т)ъцемъ на чедѣ. и непокоривыче въ моудрость праведныхъ (Дш); у ВНЗ: 'да обрати срца отаца к дјечи, и невјернике мудрости праведника'.

НЕПОКОР(Ъ)ИВ се у РМС наводи без ограда.

непотрѣбнъ срсл. (ум. стсл. неключимъ); у Мт 25.30: и непотрѣбнаго раба ввврзѣте въ тмоу кромѣшную (Св); у ВНЗ: 'и неваљалога слугу баците у таму најкрајњу'.

НЕПОТРЕБАН је данас обична реч, у измењеном значењу.

неприетнъ срсл. (ум. стсл. приѣтнъ); у Лк 4.24: никоторы же прор(о)къ неприетнъ гестъ въ ѿтечѣстви своемъ (Вкн); у ВНЗ: 'никакав пророк није мио на својој постојбини'. (У Вуканову јеванђељу дошло је до смисаоне забуне у тексту.)

НЕПРИЈАТАН је данас обична реч, а значење се нешто даље развило у односу на старо.

неразоумливъ срсл. (ум. стсл. неразоумивъ); у Мк 7.18: тако ли и ви неразоумливи есте (Хл 12); у ВНЗ: 'зар сте и ви тако неразумни?'

НЕРАЗУМЉИВ је данас обична реч, у измењеном значењу.

ниџь срсл. и стсл.; у Мт 26.39: и прѣщѣдъ мало паде ниџь; у ВНЗ: 'и отишавши мало паде на лице своје'.

У РМС НИЦЕ се квалификује као *покр.* и упућује на НИЧИЦЕ. ноуж(д)вно срсл. (у стсл. неволна); у Мт 18.7: ноуж'но бо нест(ть) прити съблазномъ (Дш); у ВНЗ: 'јер је потребно да добу саблазни'. НУЖНО је данас обична реч.

обновление срсл. (ум. стсл. енкение); у Јо 10.22: быше же обновлениа въ нер(оу)с(а)л(и)мѣхъ (Дш); у ВНЗ: 'а бијаше тада празник обновлења у Јерусалиму'.

У РМС ОБНОВЉЕЊЕ се наводи без ограда.

обѣштати срсл. и стсл.; у Мк 14.11: и обѣшаше нему сребро дати; у ВНЗ: 'и обрекоше му новце дати' (али је у Лк 24.49 обѣтование преведено у ВНЗ као 'обећање').

У РМС је ОБЕШТАТИ СЕ дато као *цсл.*, с Његошевим примером: „Што се прним задоји Баволом, обешта се њему довијека“. Упућено је на стандардно ОБЕГАТИ, које постоји и у ВРј.

огорченъ срсл. (ум. стсл. оцѣтънъ); у Мк 15.23: и даѣху емю пити огорчено вино (Хил); у ВНЗ: 'и даваху му да пије вино са смирном'.

ОГОРЧЕН је данас обична реч, с промењеним значењем.

оклеветати срсл. и стсл.; нпр. у Лк 16.1: и тѣ оклеветанъ бы(сть) къ нему; у ВНЗ: 'и тога облагаше код њега'.

ОКЛЕВЕТАТИ је данас обична реч.

окончати срсл. (ум. стсл. конѣчати); у Лк 13.32: и въ трети д(ь)нь окончаю (Мир); у ВНЗ: 'а трећи дан свршићу'.

ОКОНЧАТИ је данас обична реч.

отрокъ срсл., отрокъ стсл.; нпр. у Мт 8.6: отрокъ мои лежитъ въ домоу ослабленъ; у ВНЗ: 'слуга мој лежи дома узет'.

У РМС је ОТРОК дато као *ист.* (историјски термин, „кмет; слуга“).

отѣстонати срсл., отѣстонати стсл.; нпр. у Мт 15.8: а ср(ь)д(ь)це ихъ далече от(ь)стоитъ от(ь) мене; у ВНЗ: 'а срце њихово далеко стоји од мене'.

Савремено ОДСТОЈАТИ у овом значењу (бити удаљен) потврђено је у РМС примером Исидоре Секулић, а именица ОДСТОЈАЊЕ (које такође нема у ВРј) данас је стандардна реч.

паства срсл. (ум. стсл. стадо); у Лк 2.8: стрѣгоуще стражѣоу ношчною ѿ паствѣ своеи; у ВНЗ: 'који чуваху ноћну стражу код стада својега'.

Сад је ПАСТВА обична реч у пренесеном значењу: верници, народ (у односу на свештенике); у РМС означено као *цркв.*

пасха срсл. и стсл.; нпр. у Јо 2.13: и близъ бѣ пасха жидовска; у ВНЗ: 'и близу бјеше пасха Јеврејска'.

И у РМС је ПАСХА јеврејски празник.

печаль срсл. и стсл.; нпр. у Јо 16.20: нь печаль ваша въ радость боудеть; у ВНЗ: 'али ће се ваша жалост окренути на радость'.

У РМС је ПЕЧАЛ без употребне ограде, али не спада данас у обичну лексикку.

печальнь срсл., печальнь стсл.; нпр. у Мт 14.9: и печальнь бысть ц(а)рь; у ВНЗ: 'и забрину се цар'.

У РМС је ПЕЧАЛАН без ограде, с потврдама осам писаца. пештера срсл. (ум. стсл. пешть и врътъпъ); у Јо 11.38: бѣ же пешера и камень лежаше на њеи (Дш); у ВНЗ: 'а бијаше пеѣина, и камен лежаше на њој'; у Лк 19.46: вы же створисте и пешерю разбоиникомъ; у ВНЗ: 'а ви начинисте од њега пеѣину хајдучку'.

У РМС ПЕШТЕРА се третира као *цсл.* и угућује се на ПЕБИНА. писме стсл. (уп. срсл. иота); у Мт 5.18: писме едино или единая чръта не прѣидеть ѿ(ъ) закона; у ВНЗ: 'неће нестати ни најмањега словца или једне титле из закона'.

У РМС ПИСМЕ се карактерише као *заст.* (у значењу „слово“). плаштаница срсл. и стсл.; нпр. у Лк 23.53: и съньмъ не ѿбитъ плаштаницею; у ВНЗ: 'и скиде га [Исусово тело] и обави платном'.

У РМС је ПЛАШТАНИЦА *цсл.*, у значењу: „платно са сликом Исуса Христа у гробу“ (и фиг.: „облак пада, вечна плаштаница“).

плѣть срсл., плѣть стсл.; нпр. у Мт 16.17: тако плѣть и крѣвь не гави тебе; у ВНЗ: 'јер тијело и крѣв нијесу теби то јавили'.

У РМС је ПУТ без ограде и ПЛОТ као *рус.* (међу потврдама и Назорова и Вељка Петровића).

плѣвель срсл. и стсл.; нпр. у Мт 13.25: и всѣѣа плѣвель по срѣдѣ пшенице; у ВНЗ: 'и посија кукољ по пшеници'.

РМС преноси из Симоновићева Ботаничког речника ПЛЕВЕЉ и ПЛИЈЕВЕЉ.

повелѣвати срсл. (ум. стсл. велѣти); у Мк 9.25: азъ ти повелѣваю изыди из њега (Св); у ВНЗ: 'ја ти заповиједам, изиђи из њега'.

У РМС нема потврде за ПОВЕЛЕВАТИ, али је изведеница ПОВЕЉА (које такође нема у ВРј) данас обичан термин.

повиновати се срсл., повиновати сѧ стсл.; нпр. у Лк 10.20: тако доуси вамъ повиноуютъ се; у ВНЗ: 'што вам се духови покоравају'.

ПОВИНОВАТИ СЕ данас је обична реч.

повѣдати срсл. и стсл.; нпр. у Лк 24.35: и та повѣдаста тако бѣше на поути; у ВНЗ: 'и они казаше што би на путу'.

ПОВ(И)ЕДАТИ се у РМС наводи без ограда.

повѣсть срсл. и стсл.; у Лк 1.1: начеше чинити повѣсти ѿ извѣствованыхъ въ нас вѣсехъ; у ВНЗ: 'почеше описивати догабаје који се испунише међу нама'.

ПОВ(И)ЕСТ је сад обична реч (у значењима: историја; историјат; прича, приповетка).

погруженіе срсл. (ум. стсл. крыштение); у Мк 7.8: дрѣжите прѣданиѣа чл(о)вѣ(ъ)чска. погруженіа чваномъ и стѣкланицамъ; у ВНЗ: 'држите обичаје људске, грање жбанова и чаша'.

Из ове породице речи сад је најобичнији придев ПОГРУЖЕН и изведенице, где се значење даље развило. У РМС налазимо

именицу ПОГРУЖЕЊЕ, као и глаголе ПОГРУЖИТИ (квалификован као *рус.*) и ПОГРУЗИТИ (*рус. заст.*). Наведеном срсл. значењу најбоље одговара савр. ПОГРУЗИТИ, „спустити потпуно у какву течност, загњурити, потопити“ (РМС). У ВРј нема ових речи, али има по пореклу сродно ПОГРЕЗНУТИ.

погыбѣл срсл. (ум. стсл. гыбѣл); у Мт 26.8: почто погыбѣл' сна быс(тъ) (Св); у ВНЗ: 'зашто се чини така штета?'

ПОГИБЕЉ се у РМС карактерише као *рус.*, а значење је измењено у односу на стсл.

погыбѣлньн срсл., погыбѣлньн стсл.; у Јо 17.12: и никто же шт(ъ) .нихъ не погыбе. тькмо с(ы)нь погыбѣлньны; у ВНЗ: 'и нико од њих не погыбе осим сина погыбли'.

Вук дакле има именицу *погибао* (и у Рј.), али нема придева. Данас је обичан и придев ПОГИБЕЉАН.

подвиг срсл., подвиг стсл.; у Лк 22.44: и бивъ въ подвизѣ прилежнѣи мољше се; у ВНЗ: 'и будући у борењу, мољаше се боље'.

ПОДВИГ је данас обична реч, с промењеним значењем.

подоб-, од ове основе Вук у Рј. има само једну потврду из народне песме за *подобан* у значењу 'кадар': Је л' подобна да боја убије [војска]. У срсл. и стсл. јеванђељима имамо, напротив, развијено и доста заступљено лексичко гнездо: подобњн, подобити се, оуподобити се, подобати срсл., односно подобњг, подобити сѧ, оуподобити сѧ, подобати сѧ стсл.; последња реч преводи се у ВНЗ с 'треба', 'ваља', а остале описно, помоћу везника 'као'.

Савремено ПОДОБАН, ПОДОБНО, ПОДОБНОСТ представљају стандардне речи, мада се ПОДОБАН у значењу 'сличан, налик' у РМС квалификује као *рус.* Потврђене су у РМС и речи ПОДОБАТИ СЕ (с оградом *заст.*), ПОДОБИЈЕ (*цсл.*). Обична је (али стилски обојена) и реч ПРЕПОДОБАН и изведенице, које, међутим, нема у лексичком фонду јеванђеља.

подънебесньн срсл. (ум. стсл. подънебесьскъ); у Лк 17.24: шт(ъ) под(ъ)неб(е)с(ъ)наго на подънебесна свѣтитъ се (Вкн); у ВНЗ: 'и засвијетли се [мучња] преко свега што је под небом'.

ПОДНЕБЕСАН се у РМС наводи без ограда, с промењеним значењем (врло висок).

покадити срсл. и стсл.; у Лк 1.9: ключи се тамоу покадити; у ВНЗ: 'дође на њега ... да кади'.

Можда случајна празнина у ВРј. Данас је ПОКАДИТИ обична реч.

поканание срсл. и стсл.; нпр. у Мт 9.13: не придѣ бо праведьникѣ призватъ нѣ грѣшникѣ на поканание; у ВНЗ: 'јер ја нијесам дошао да зовем праведнике, но грјешнике на покајање'.

ПОКАЈАЊЕ се у РМС квалификује као *цркв.*, али је данашња употреба шира.

поколѣбати срсл. (ум. стсл. двигнѣти); у Лк 6.48: припаде рѣка храмнѣ тои и не може поколѣбати ене (Св); у ВНЗ: 'навали ријека на ону кућу и не може је покренути'.

ПОКОЛЕБАТИ је данас обична реч, с развијеним значењем.

помазаније срсл. (ум. стсл. хризма); нпр. у Мк 14.5: можаше бо се помазаније продано быти; у ВНЗ: 'јер се могаше за њ [миро] узети'.

ПОМАЗАЊЕ се у РМС наводи без ограда.

поморије срсл. и стсл.; нпр. у Мт 13.2: и вьсь народъ на помори стојаше; у ВНЗ: 'а народ сав стајаше по бријегу'.

ПОМОРЈЕ се у РМС наводи без ограда, а значење је данас шире од старог „обала“.

попъриште срсл. и стсл.; у Мт 5.41: аше кто поиметь те по силѣ пѣприше гедино иди съ ниемъ двѣ; у ВНЗ: 'и ако те потјера ко један сахат, иди с њиме два'.

Савремено ПОПРИШТЕ стандардна је реч, обично у значењу поља борбе, док у стсл. значи меру за дужину (што је Вук слободно превео). У стсл. се као синоним јавља и непреведени грцизам стадиј (од исте је грчке речи и данашње СТАДИОН).

порокъ срсл., порокъ стсл.; у Лк 1.6: ходеша вь заповѣдехъ вьсѣхъ и шп्राваданиихъ г(осподь)нихъ бес порока; у ВНЗ: 'и живљаху у свему по заповијестима и уредбама Господњимъ без мане'.

ПОРОК је данас обична реч.

порфура срсл. и стсл.; у Лк 16.19: њ облачаше се вь порфиру (Мир); у ВНЗ: 'који се облачаше у скерлет'.

ПОРФИРА у РМС стоји без квалификација, само се указује на грчко порекло.

послѣдовати срсл. и стсл.; нпр. у Мк 9.35: и възбранихомъ немоу. како не послѣдова намъ; у ВНЗ: 'и забранисмо му, јер не иде за нама'.

ПОСЛЕДОВАТИ/ПОСЉЕДОВАТИ наводи се у РМС као рус.

постижнь срсл. (ум. стсл. довољнь); у Лк 22.38: ѡнь же рече постижнь гестъ (Вкн); у ВНЗ: 'а он им рече: доста је'.

ПОСТИЖАН се у РМС наводи без ограда, у значењу „достиган“.

посѣтити срсл. и стсл.; нпр. у Лк 1.68: како посѣти и сѣтвори избавление людемъ своимъ; у ВНЗ: 'што походи и избави народ свој'.

ПОС(Ј)ЕТИТИ данас је обична реч.

похоть срсл. и стсл.; нпр. у Мк 4.19: лъстию б(о)гатыства. и прочими похотьми; у ВНЗ: 'пријевара богатства и остале сласти'.

У РМС ПОХОТ (Бошићева потврда) упућује се на ПОХОТА.

почрыпти срсл. (ум. стсл. почрѣти); у Јо 4.7: приде жена ѡт(ъ) самаріе почрыпти воды (Св); у ВНЗ: 'дође жена Самарјанка да захвати воде'.

ПОЦРПСТИ се у РМС наводи без ограда.

пригорѣти срсл. (ум. стсл. присвањати); у Мт 13.6: слунцю же всиѣвшю пригорѣше (Хил); у ВНЗ: 'и кад обасја сунце, повенуше'.

ПРИГОР(Ј)ЕТИ се у РМС наводи без ограда, а могуће је да је случајно изостала у ВРј.

приключити сѡ стсл.; у Лк 13.1: приключиша же сѡ едини; у ВНЗ: 'добоше неки'. У срсл. је овде: прилоучише се.

Има и других значења, која Вук преводи са 'догодити се' (Мк 6.21; Лк 21.13; 24.14) и 'личити' (Лк 5.36). У овим значењима и у срсл. употребљава се реч *прикљочити се*. Данас је ПРИКЉУЧИТИ СЕ обична реч.

прилежњо срсл. и стсл.; у Лк 22.44 и Лк 23.10: и бивъ вь подвизѣ прилежнѣше молѣше се; стоахоу же арьхнерѣи. и книжници. и прилежњо вадеше на нь; у ВНЗ: 'и будући у борењу, мољаше се боље'; 'а главари свештенички и книжевници стајаху, и једнако гужаху га'.

ПРИЉЕЖАН и ПРИЉЕЖНО наводе се у РМС без ограда.

приплодъ срсл. (ум. стсл. лихва); у Лк 19.23: и азъ придъ съ приплодомъ истезалъ бихъ (Вкн); у ВНЗ: 'и ја дошавши примио бих га с добитком'.

ПРИПЛОД се у РМС наводи без ограда. Потврђено је и значење „добит, камата“.

проклинати се срсл. (ум. стсл. ротити са); у Мк 14.71: он же начеть клети се и проклинати се (Св); у ВНЗ: 'а он се поче клети и преклињати'.

У ВРј има ПРОКЛИЊАТИ, али нема повратне форме, док у РМС има и ПРОКЛИЊАТИ СЕ, у значењу „заклињати се“.

проситељ срсл. (ум. стсл. слѣти); у Јо 9.8: бѣахоу видѣли прѣждѣ како проситељ бѣ (Вкн); у ВНЗ: 'бијаху [га] видјели прије да бјеше слијеп' (разлика је текстолошка, а стварно је значење „просјак“).

ПРОСИТЕЉ се у РМС квалификује као *заст.*, а значење је „молилац, молитељ“.

прѣвосвештеникъ срсл. (ум. стсл. архигерен); нпр. у Мт 21.15: видѣваше же прѣвос(ве)щенници и книжници чудеса како сътвори (Св); у ВНЗ: 'главари свештенички и книжевници'.

ПРВОСВЕШТЕНИК се у РМС наводи без ограда.

прѣдварити срсл. (ум. стсл. варити); нпр. у Мк 6.33: сътекоше се тамо и прѣдварише ихъ (Св); у ВНЗ: 'и престогаше их'.

ПРЕДВАРИТИ се у РМС третира као *рус.* у значењу „дретећи, предухитрити кога“.

прѣдѣворине срсл., прѣдѣворине стсл.; у Мк 14.68: и изиде на прѣдѣворине; у ВНЗ: 'и изиђе напоље пред двор'.

ПРЕДВОРЈЕ је данас обична реч. Потврђено је у РМС и значење „део испред улазних главних врата“.

прѣдѣставити срсл. (ум. стсл. поставити); у Лк 2.22: възнесоста тево ... прѣдѣставити г(оспode)ви (Дш); у ВНЗ: 'донијеше га ... да га метну пред Господа'.

ПРЕДСТАВИТИ је данас обична реч, с промењеним значењем.

прѣдѣстати срсл. (ум. стсл. пристати); у Лк 2.38; и та вь тѣ часѣ прѣдѣставши исповѣдаше се г(оспode)ви (Дш); у ВНЗ: 'и она у тај час добе, и хваљаше Господа'.

ПРЕДСТАТИ се у РМС наводи без ограда у значењу „доћи куда или пред кога“.

прѣдстојати срсл. (ум. стсл. стојати); у Мк 14.69: начеть г(лаго)лати къ прѣд(ь)стоиещим' (Дш); у ВНЗ: 'поче говорити онима што ста-јаху овдје'.

ПРЕДСТОЈАТИ се у РМС наводи као *рус.*, а значење је данас временско, а не просторно као у горњем примеру.

прѣдсѣдание срсл., прѣдсѣдание стсл.; нпр. у Лк 14.7: гла(гола)ше же къ званымъ. притѣчу шдрже. како прѣдсѣданиѣ избирахоу; у ВНЗ: 'а гостима каза причу, кад опази како избираху зачелѣа'.

Савремено ПРЕСЕДАЊЕ/ПРЕДС(И)ЈЕДАЊЕ обична је реч, само се значење даље развило.

прѣлѣсть срсл. (ум. стсл. лѣсть); у Мк 4.19: печалти вѣка сего. и прѣлѣсть богатства (Дш); у ВНЗ: 'бриге овога свијета и пријевара богатства'.

ПРЕЛАСТ се у РМС третира као *цсл.*, у значењу „обмана, превара, заблуда“.

прѣлѣбы и прѣлѣбѣвъ срсл., прѣлѣбы стсл.; нпр. у Мт 5.32: творить ю прѣлѣбы дѣлати; у ВНЗ: 'наводи је те чини прѣлѣбу'.

Савремено ПРЕЉУБА стандардни је термин.

прѣмоудрѣ срсл., прѣмѣдрѣ стсл.; нпр. у Мт 11.25: како оуташѣ теси се ѿт(ь) прѣмоудрѣхъ и разоумныхъ; у ВНЗ: 'што си ово сакрио од премудријех и разумнијех'.

ПРЕМУДАР је и данас позната реч у неким обртима, а јавља се и иронично.

прѣподобие срсл. и стсл.; у Лк 1.75: пр(ѣ)п(о)добиемъ и правдою прѣдъ нимъ вѣсе д(ь)ни живота нашего; у ВНЗ: 'у светости и у правди пред њим док смо год живи'.

У РМС се **ПРЕПОДОБИЈЕ** означава као *цсл. заст.* (титула православног свештеника), а **ПРЕПОДОБНИ** као *рус.* (у ВРј нема ни придева).

прѣрицати срсл. (ум. стсл. прѣрѣкати); у Мт 16.22: начеть прѣрицати немѡу (Св); у ВНЗ: 'поче га одвраћати'.

ПРЕРИЦАТИ се у РМС наводи без ограда, у значењу „прекидати говор“ и сл.

псалѣмъ срсл., псалѣмъ стсл.; у Лк 24.44: како написанымъ. въ законѣ моисѣѡвѣ и прор(о)цѣхъ и пс(а)лмѣхъ ѡ мнѣ; у ВНЗ: 'написано у закону Мојсијеву и у пророцима и у псалмима'.

ПСАЛАМ је стандардни термин за одговарајуће саставе у Библији.

разбоиникъ срсл., разбоиникъ стсл.; нпр. у Јо 10.1: тѣ татѣ несть и разбоиникъ; у ВНЗ: 'он је лупеж и хајдук'.

РАЗБОЈНИК је данас обична реч.

развратити срсл. и стсл.; у Мт 17.17: о родѣ невѣрны и развращены; у ВНЗ: 'о роде невјерни и покварени'.

развращтати срсл. и стсл.; нпр. у Лк 23.5: развращагетѣ люди оуче по вѣси иудѣи; у ВНЗ: 'бунѣ људе учећи по свој Јудеји'.

У ВРј нема породице речи **РАЗВРАТ**, **РАЗВРАТАН**, **РАЗВРАТИТИ**, **РАЗВРАБАТИ**, а данас су то обичне речи.

разорениге срсл. (ум. стсл. раз/д/роушениге); нпр. у Лк 6.49: и быс(тъ) храмини тое разорение велие (Мир); у ВНЗ: 'и распадае се кућа она страшно'.

И у ВРј постоји глагол РАЗОРИТИ, али нема именице РАЗОРЕЊЕ, коју налазимо у РМС (без употребне ограда).

разрѣшити (се) срсл. (ум. стсл. отърѣшити, раздрѣшити сљ); нпр. у Лк 3.16: емюже нѣсмь достоинь разрѣшити ремене сапогу его (Мир); у ВНЗ: 'одријешити ремена на обући његовој'.

У ВРј постоји само РАЗДР(И)ЕШИТИ, а сад је обично и РАЗР(И)ЕШИТИ, у пренесеним значењима.

распетине срсл. (ум. стсл. пропагитие); нпр. у Мт 26.2: и с(ы)нь чл(о)в(ѣ)ч(ь)скыи прѣдаѣт' се на распетине (Дш); у ВНЗ: 'и сина човјечијега предаће да се разапне'.

РАСПЕЋЕ се у РМС наводи без икаквих ограда, а РАСПЕТИЈЕ се карактерише као *цсл.*

рождество срсл. и стсл.; нпр. у Лк 1.14: и мнози ѿ рождествѣ него въздрадоуютъ се; у ВНЗ: 'и многи ће се обрадовати његову рођењу'.

У РМС налазимо РОЖАСТВО с квалификацијом *цсл.* и РОЖДЕСТВО с квалификацијом *цсл. цркв.*

рыѣтаниге срсл. (ум. стсл. рыѣтъ); у Јо 7.12: и рыѣтаниге много бѣ о немь въ народѣхъ (Св); у ВНЗ: 'и бијаху за њ многе распре у народу'.

рыѣтати срсл., рыѣтати стсл.; нпр. у Мт 20.11: рыѣтахоу на г(осподи)нь; у ВНЗ: 'викаху на господара'.

рыѣтъ срсл., рыѣтъ стсл.; у Јо 7.12: и рыѣтъ многъ бѣ ѿ немь; у ВНЗ: 'и бијаху за њ многе распре'.

РОПОТ, РОПТАЊЕ и РОПТАТИ наводе се у РМС без ограда.

сандалиге срсл., сандалиѣм стсл.; у Мк 6.9: ѿбоувени въ сандалиге; у ВНЗ: 'обувени у опанке'.

САНДАЛА је данас обична реч, а означена је у РМС као грцизам.

сатана срсл. (ум. стсл. сотона); нпр. у Мт 12.26: и сатана сатаноу аще изгонитъ (Дш); у ВНЗ: 'и ако сотона сотону изгони'.

САТАНА се у РМС наводи без употребних ограда, само се указује на хебрејско порекло. Варијанта СОТОНА ушла је и у народне говоре и ВРј.

светилиште срсл. (ум. стсл. црѣкы); у Мт 21.23: и пришьдшоу немоу въ с(ве)тилище. пристоупише к немоу (Св); у ВНЗ: 'и кад добе у цркву'.

СВЕТИЛИШТЕ је данас обична реч, у уопштеном значењу.

свободити срсл. и стсл.; нпр. у Јо 8.32: разоумѣете истину. и и истина свободитъ вы; у ВНЗ: 'познаћете истину, и истина ће вас избавити'.

свободнь срсл., свободнь стсл.; у Мт 17.26: оубо свободни соутъ с(ы)нове; у ВНЗ: 'дакле не плаћају синови'.

У РМС су СВОБОДА, -ДАН, -ДИТИ, -ДНО дате као *заст.*, с потврдама из XIX века.

свѣтило срсл. и стсл.; у Јо 18.3: приде тамо съ свѣтилы; у ВНЗ: 'добе онамо с фењерима'.

СВ(Ј)ЕТИЛО се у РМС наводи без ограда.

свѣтильникъ срсл., свѣтильникъ стсл.; нпр. у Мт 6.22: свѣтильникъ тѣлоу несть око; у ВНЗ: 'свијећа је тијелу око'.

Видети и пример уз следећу реч. СВ(Ј)ЕТИОНИК је данас обична реч, а у РМС има потврђено и СВ(Ј)ЕТИЛНИК.

свѣшћникъ срсл., свѣшћникъ стсл.; нпр. у Мт 5.15: ни въждизають свѣтильника и постављають подь сподомь. нь на свѣшћнищѣ; у ВНЗ: 'нити се ужиже свијећа и неће под суд него на свијећњак'.

У РМС СВЕБНИК/СВИЈЕБНИК потврђено само примером Лазе Лазаревића и наслоњено на обичније СВЕБЊАК/СВИЈЕБЊАК.

скандалисати стсл.; нпр. у Мт 18.6: иже аще скандалисаеть единого оть малѣхъ сихъ (М); у ВНЗ: 'који саблазни једнога од овихъ малихъ'.

У српским јеванђељима реч се замењује са съблазнити, а у босанској грани чува се грцизам. У РМС је СКАНДАЛИЗОВАТИ и -ИРАТИ без употребе ограде. Уп. скандалъ.

скандалъ и -ѣлъ стсл.; нпр. у Мт 18.7: горѣ въсемоу мироу оть сканѣдѣлъ (М); у ВНЗ: 'тешко свијету од саблазни'. У босанским јеванђељима је икавизам скандиль, а у српским превод съблазнь.

У РМС је СКАНДАЛ означено као *тал.* (талијанизам).

слоухъ срсл., слоухъ стсл.; нпр. у Мт 13.14: слоухомъ оуслышите; у ВНЗ: 'ушима ћете чути'.

Данас је СЛУХ обична реч, у апстрактнијем значењу.

смоковнь срсл. (ум. стсл. سموковничънь); у Мт 21.21: не тъкмо съсмоковноне сътворите (Вжн); у ВНЗ: 'не само смоквено учи нићете'.

СМОКОВНИ се у РМС упућује на СМОКОВ.

сръдъчнь срсл. (ум. стсл. сръдъца); у Лк 6.45: от(ъ) избытка ср(ъ)д(ъ)чънаго г(лаго)лѣотъ оуста него (Мп); у ВНЗ: 'уста његова говоре од сувишка срца'.

СРДАЧАН је данас обична реч, у пренесеном значењу.

стадии срсл. и стсл.; нпр. у Јо 6.19: гребыше же како дѣва десете и петъ стадии; у ВНЗ: 'возивши пак око двадесет и пет... потркалишта'.

И у овом значењу (мера) СТАДИЈ је потврђен у РМС. У другим значењима јављају се и варијанте СТАДИЈУМ и СТАДИОН, с латинским односно грчким флективним наставком.

стаднь срсл. (ум. стсл. стада); у Мт 26.31: и разидоуть се овце стадньше; у ВНЗ: 'и овце од стада разбеји ће се'.

СТАДНИ је потврђено у РМС („меко јагне стадно“).

стражба срсл. (ум. стсл. стража); у Лк 2.8: стрѣгоуще. стражбоу ношчноую ѡ пастѣ својей; у ВНЗ: 'који чувају ноћну стражу код стада својега'.

СТРАЖБА се у РМС квалификује као *заст.*, уз упућивање на СТРАЖА и навођење примера из народне песме.

страсть срсл. и стсл.; у Мк 4.24: болешене различными недоугы. и стр(а)стми одрѣжими; у ВНЗ: 'болесне од различнијех болести и с различнијем мукама'.

СТРАСТ је данас обична реч у пренесеном значењу, а у значењу „страдање“ третира се у РМС као *цркв.*, као и израз СТРАСНА НЕДЕЉА (недеља Христових страдања).

стратигъ стсл.; у Лк 22.52: архiereомъ. і стратигомъ цр(ъ)к(ъ)-в(ъ)нѣмъ (М); у ВНЗ: 'главарима свештеничкијем и војводама црквенијем'.

У босанским јеванђељима чува се стратигъ, а у српским се преводи с *воєвода*, ређе *старѣишина*. СТРАТЕГ је данас обична реч, с промењеним значењем, преузетим из савремених европских језика.

строитель срсл. (ум. стсл. приставникъ); у Лк 16.1: чл(о)в(ѣ)къ нѣкѣи бѣ богатъ имѣаше строителя (Дш); у ВНЗ: 'бијаше један човјек богат који имаше пристава'.

СТРОЈИТЕЉ се у РМС карактерише као *песн.*, у значењу „творац, створитељ“, с примером Ј. Ј. Змаја.

стропъ срсл. (ум. стсл. склѣдѣль); у Лк 5.19: вѣлѣзыше на храмъ скрозѣ стропъ. свѣсише него съ одром (Дш); у ВНЗ: 'попеше се на кућу и кроз кров спустише га с одром'.

СТРОП је данас обична реч; по Маретићу руског или чешког порекла.

стъклѣница срсл., стѣклѣница срсл.; нпр. у Мт 23.26: очисти прѣжде оуноутрѣне стѣклѣнице; у ВНЗ: 'очисти најприје изнутра чашу'.

ВРј има варијанте СКЛЕНИЦА и ЦКЛЕНИЦА, а РМС и СТАКЛЕНИЦА.

соудилиште срсл. (ум. стсл. преторъ); у Мт 27.27: тогда воини игемонови прѣгемше і(со)у(с)а въ соудилиште (Св); у ВНЗ: 'тада војници судијни узеше Исуса у судницу'.

СУДИЛИШТЕ се у РМС наводи без ограда, с Његошевим примером „О Косово, грдно судилиште“.

соудильница срсл. (ум. стсл. преторъ); нпр. у Мк 15.16: воини же вѣдоше и вноутрѣ на дворѣ. реже кестъ соудильница; у ВНЗ: 'а војници га одведоше у судницу'.

СУДИОНИЦА се у РМС наводи без ограда, уз упућивање на СУДНИЦА.

соуи срсл. и стсл.; нпр. у Мк 7.7: всоуе же чѣоутѣ ме; у ВНЗ: 'но залуду ме поштују'.

Изведенице СУЈЕТА и СУЈЕТАН данас су стандардне речи, а „СУЈ“ се не чува.

соуровъ срсл. (ум. стсл. сырѣ); у Лк 23.31: зане аще въ соуровѣ др(ѣ)вѣ сѣна твореть. въ соуѣ что боудеть (Св); у ВНЗ: 'јер кад се овако ради од сирова дрвета, шта ће бити од суха?'

СУРОВ је данас обична реч у пренесеном значењу, а у РМС потврђена је и у овом старом значењу, с примерима Крањчевића и Шеное.

сѣгласити се срсл. (ум. стсл. прикљочити сѣ); у Лк 5.36: и вет'сѣи не сѣгласит' се неже шт(ь) новаго (Дш); у ВНЗ: 'и старој [халыни] не личи што је од новаго'.

САГЛАСИТИ СЕ је данас обична реч.

сѣконѣчавати срсл., сѣконѣчавати стсл.; у Лк 9.51: негда сѣконѣчавашоу се д(ь)ниге; у ВНЗ: 'кад се завршише дани'.

сѣконѣчати срсл., сѣконѣчати стсл.; нпр. у Мт 7.28: негда сконѣча 1(соу)сѣ вса словеса си; у ВНЗ: 'и кад сврши Исус ријечи ове'.

СКОНЧАВАТИ и СКОНЧАТИ данас су обичне речи, а у РМС потврђено је и СКОНЧАНИЈЕ.

сѣмиренниге срсл. (ум. стсл. мирѣ); нпр. у Мт 10.34: не приход бѣ вложити сѣмиреннига нѣ мѣчѣ (Св); у ВНЗ: 'нијесам дошао да донесем мир него мач'.

СМИРЕЊЕ је данас обична реч.

сѣмыслѣно срсл., сѣмыслѣно стсл.; у Мк 12.34: видѣвъ и како сѣмыслѣно штѣща; у ВНЗ: 'видјевши како паметно одговори'.

У РМС не налазимо прилоге СМИСАОНО и СМИСЛЕНО, а налазимо придеве СМИСАОН и СМИСЛЕН.

сѣнабѣдѣти се срсл. (ум. стсл. хранити сѣ); у Мт 16.11: ѣко не ѡ хлѣбѣх рѣхъ вамъ. сѣнабѣдѣти се (Мир); у ВНЗ: 'да вам не рекох за хлѣбове да се чувате' (овде је у Мир промењен смисао: прибављати храну ум. чувати се).

СНАБД(Ј)ЕТИ СЕ данас је обична реч.

сѣребролюбыѣ срсл., сѣребролюбыѣ стсл.; у Лк 16.14: слышашоу же си въ всѣи фарисеи сѣребролюбиви сюще; у ВНЗ: 'а ово све слушаху и фарисеји, који бијашу сѣреброљубци'.

СРЕБРОЉУБАЦ је данас обична реч.

сѣребрѣникъ срсл., сѣребрѣникъ стсл.; нпр. у Мт 27.3: расказахъ се възврати л (30) сребрѣникъ; у ВНЗ: 'раскаја се, и поврати тридесет сребрника'.

СРЕБРНИК се у РМС наводи без ограда, с потврдом заснованом на јеванђељском тексту.

сѣстояти срсл. (ум. стсл. стати); у Мк 3.24: и аще ц(а)р(ь)ство на се раздѣлит се не можетъ сѣстояти (Св); у ВНЗ: 'и ако се царство само по себи раздијели, не може остати'.

Обично је у повратном облику, а у РМС налазимо и САСТОЈАТИ у значењу „налазити се, бити, постојати“, с Андрићевом потврдом.

сѣсоудъ срсл., сѣсудъ стсл.; нпр. у Мк 11.16: и не дахаше да кто мимо несеть сѣсоуды сквозѣ цр(ь)к(ь)въ; у ВНЗ: 'и не дадијаше да ко пронесе суда кроз цркву'.

РМС има САСУД и САСУБЕ (значење „досуда“, „досуѣ“), с потврдом Вељка Петровића за САСУБЕ.

сѣтъникъ срсл., сѣтъникъ стсл.; нпр. у Лк 7.6: посла к нему сѣтъникъ друоуги; у ВНЗ: 'посла капетан к нему пријатељ'.

У РМС за САТНИК поред Матосеве, постоји и Глишићева потврда (у преводу с руског).

татъ срсл. и стсл.; нпр. у Мт 24.43: вь коую стражоу татъ придеть; у ВНЗ: 'у које ће вријеме доћи лупеж'.

ТАТ је данас обична реч, а вероватно је случајно изостала из ВРј, јер постоји и у народним говорима.

тетрархъ срсл., тетрархъ стсл.; у Мт 14.1: слышавъ иродъ тетрархъ слоухъ и(соу)совъ (Вкн); у ВНЗ: 'дође глас до Ирода четверовласника о Исусу'.

Данас је ТЕТРАРХ познат термин у историографији, а у срсл. се обично преводи са четворовластѣникъ (в. тамо) и сл.

титла срсл. и стсл.; нпр. у Јо 19.19: написа же титылоу пилатъ; у ВНЗ: 'Пилат пак написа и натпис'.

У РМС у сл. значењу ТИТЛ *нем.*, а у друкчијем значењу и ТИТЛА *лат.*

трѣжиште срсл., трѣжиште стсл.; нпр. у Мт 20.3: видѣ ины на трѣжищи стоещ праздны; у ВНЗ: 'видје друге гдје стоје на чаршији беспослени'.

ТРЖИШТЕ је данас обична реч у уопштенијем значењу, а и у значењу „трг, пијаца“ потврђено је у РМС.

оуа срсл. (ум. стсл. оуа); у Мк 15.29: оуа. разарѣни цр(ь)к(ь)вь (Дш); у ВНЗ: 'аха! ти што цркву разваљујеш'.

У стсл. је овај узвик грцизам, којему је по значењу ближе данашње УА него Вуково АХА.

оубница срсл. и стсл.; у Мт 22.7: посла вое свое погоубить оубнице ты; у ВНЗ: 'пославши војску своју погуби крвнике оне'.

УБИЦА је данас обична реч.

оубѣдѣти срсл. и стсл.; нпр. у Лк 14.23: изиди на поуты и халоуты. и оубѣди вьнити; у ВНЗ: 'изиђи на путове и међу ограде, те натѣрај да добу'.

УБ(И)ЕДИТИ је данас обична реч, с променењим значењем.

оудобѣе срсл. и стсл.; нпр. у Мт 9.5: что бо кестъ оудобѣе рещи; у ВНЗ: 'јер шта је лакше рећи'.

УДОБАН и УДОБНО данас су обичне речи.

оужасати се срсл., оужасати са стсл.; нпр. у Мк 14.33: и начеть оужасати се и тоужити; у ВНЗ: 'и забрину се и поче тужити'.

оужасноути се срсл., оужаснѣти са стсл.; нпр. у Мк 5.42: и оужасоше се оужасомъ велинемъ; у ВНЗ: 'и зачудише се чудом великијем'.

оужасъ срсл., оужасъ стсл.; нпр. у Мк 16.8: имѣаше же не трепеть и оужасъ; у ВНЗ: 'јер их ухвати дрхат и страх'.

УЖАС, УЖАСАВАТИ (СЕ) и УЖАСНУТИ (СЕ) данас су обичне речи.

оужьникъ срсл. (ум. стсл. сьвазнь); у Мт 27.16: имѣше же тогда оужника знаменита (Св); у ВНЗ: 'а тада имаху знатнога сужња'.

УЗНИК се у РМС наводи без ограда.

оумилосрѣдити се срсл. (ум. стсл. милосрѣдовати); у Мт 9.36: видѣвъ и(соу)сь народы. оум(и)л(о)срѣди се о нихъ (Мир); у ВНЗ: 'а гледајући људе сажали му се'.

УМИЛОСРДИТИ СЕ је у РМС наведено без ограда.

оуподобити се срсл., оуподобити сѧ стсл.; нпр. у Мт 7.26: оуподобитъ се моужю боую; у ВНЗ: 'он ће бити као човјек луд'.

УПОДОБИТИ је у РМС оцењено као *цсл.*, а то се односи и на повратни облик.

оуродивъ срсл. (ум. стсл. боуи); у Мт 23.19: оуродиви и слѣпи. што более нес(тъ) (Св); у ВНЗ: 'будале слијепе! шта је веће'.

ЈУРОДИВ се у РМС карактерише као *рус.*, а у РСАНУ као *рсл.*

оуспѣвати срсл. (ум. стсл. оуспѣти); у Мт 27.24: видѣв же пилатъ како не оуспѣвае(тъ) имъ ничесоже (Св); у ВНЗ: 'а кад видје Пилат да ништа не помаже'.

оуспѣти срсл. и стсл.; у Мт 27.24: видѣв же пилатъ како ничтоже оуспѣе(тъ); у ВНЗ: 'а кад видје Пилат да ништа не помаже'.

оуспѣхъ срсл. (ум. стсл. польса); у Јо 6.63: ѡт(ъ) плѣти нѣстъ оуспѣха (Црк); у ВНЗ: 'тијело не помаже'.

УСП(И)ЕВАТИ, УСП(Ј)ЕТИ и УСП(Ј)ЕХ данас су обичне речи, с тим што је последња променила значење.

оуставъ срсл. (ум. стсл. обичаи); у Лк 1.9: по оуставоу жъръчства. слоучи се покадити выш(ъ)д(ъ)шоу въ храмъ г(осподь)нъ (Дш); у ВНЗ: 'да по обичају свештенства дође на њега да изиђе у цркву Господњу да кади'.

УСТАВ је данас обична реч, у промењеном значењу. У РМС потврђено је значење слично горњем наводу „правилник по коме се живи у манастиру“.

оустремити се срсл., оустремити сѧ стсл.; нпр. у Мк 5.13: и оустремји се стадо по брѣгоу въ море; у ВНЗ: 'и навали крд с бријега у море'.

УСТРЕМИТИ СЕ данас је обична реч.

оусыпение срсл., оусыпение стсл.; у Јо 11.13: ѡни же мнѣхоу како о оусыпении сына г(лаго)летъ; у ВНЗ: 'а они мишљаху да говори за спавање сна'.

У РМС налазимо УСПЕНИЈЕ *цсл.* и УСПЕЊЕ *цсл.*, под *а* и додатна квалификација *рлг.* (односи се на Богородичину смрт).

оутанити срсл. и стсл.; нпр. у Мт 11.25: како оутаниль неси се ѡт(ъ) прѣмоудрыхъ и разоумныхъ; у ВНЗ: 'што си ово сакрио од премудријех и разумнијех'.

УТАНИТИ је данас обична реч.

оутѣшителъ срсл. (ум. стсл. параклитъ); нпр. у Јо 14.16: и азъ оумолю ѡ(тъ)ца. и иного оутѣшителя дас(тъ) вамъ (Дш); у ВНЗ: 'и ја ћу умолити оца, и даће вам другога ѹтѣшителя'.

УТ(Ј)ЕШИТЕЉ је данас обична реч.

оучестие срсл. (ум. стсл. ефимерија); у Лк 1.5: жъръц' нѣкто именовъ захариа ѡт(ъ) оучестиа авина (Дш); у ВНЗ: 'бијаше неки свештеник од реда Авијна, по имену Зарија'.

УЧЕШЉЕ је данас обична реч, у измењеном значењу.

храмъ срсл., храмъ стсл.; нпр. у Мт 21.13: храмъ мои храмъ м(о)литвѣ наречет се; у ВНЗ: 'дом мој дом молитве нека се зове'.

У каснијим српским јеванђељима ова реч јавља се и ум. стсл. *цркы*; нпр. у Мт 23.16: аще клънет се храмомъ; у ВНЗ: 'ако се ко куне црквом'.

ХРАМ је данас обична реч, у свечанијем стилу.

хранилиште срсл. и стсл.; нпр. у Лк 12.24: имже нѣсть скровища ни хранилища (Мир); у ВНЗ: 'немају [гаврани] подрума ни житница'.

У РМС: ХРАНИЛИШТЕ арх. „ризница, спремница, остава“ (поред обичног значења „место храњења“).

цѣлити срсл. и стсл.; нпр. у Мк 3.15: имати властъ цѣлити недоугы; у ВНЗ: 'и да имају власт да исцјељују од болести'.

Ц(И)ЕЛИТИ у РМС квалификује се као *песн*.

цѣломоудрѣнь срсл. (ум. стсл. *сѣмислѣ*); у Лк 8.35: сѣдеша... ѡблъчена и цѣломоудрѣна при ногоу ис(оусо)воу (Св); у ВНЗ: 'а он сједи обучен и паметан код ногу Исусовијех'.

Ц(Ј)ЕЛОМУДРЕН се у РМС третира као *рус.*, у значењу „поштен, честит“.

часъ срсл., часъ стсл.; нпр. у Мт 20.12: како сие послѣднее недѣнь часъ сѣтворише и равны намъ створишь е неси; у ВНЗ: 'ови пошлѣдњи један сахат радише, и изједначи их с нама'.

Савр. ЧАС је у наведеном значењу распрострањено у књиж. језику источне варијанте, такође и у изведеном значењу наставне јединице.

четворовластѣникъ срсл. (ум. стсл. *четвѣрѣтовластѣникъ*, -тѣць); нпр. у Лк 9.7: иродъ четворовластѣникъ (Мир); у ВНЗ: Ирод четверовласник.

У РМС нема домаћих превода грцизма ТЕТРАРХ, иако их налазимо у ВНЗ. — В. и под тетрархъ.

чинъ срсл., чинъ стсл.; у Лк 1.8: слоужешцо кемоу. въ чиноу чрѣды своене; у ВНЗ: 'кад он служаше по својем реду'.

ЧИН је данас обична реч, у разним значењима.

число срсл. и стсл.; нпр. у Јо 6.10: числомъ тако петъ тысоушь; у ВНЗ: 'на број око пет хиљада'.

ЧИСЛО се у РМС карактерише као *заст.*

штедръ срсл. (ум. стсл. *милостивъ*); у Лк 6.36: боудѣте оубо шедры. како и ѡ(тѣ)ць вашъ шедръ ис(тѣ) (Дш); у ВНЗ: 'будите дакле милостиви као и отац ваш што је милостив'.

ШТЕДАР се у РМС наводи без ограда.

нединородѣнь срсл. (ум. стсл. *иночѣдъ*); нпр. у Лк 7.12: изношахоу оумѣрѣшь. синъ нединородѣнь матере своје (Дш); у ВНЗ: 'изношаху мртваца, јединца сина матере његове'.

ЈЕДИНОРОДНИ се наводи у РМС без ограда, док се у РСАНУ ЈЕДИНОРОДАН квалификује као *заст.* и упућује на ЈЕДИНОРОБЕН.

нехиднѣскъ срсл. (ум. стсл. *ехидновъ*); у Мт 23.33: змије ѡт(ѣ)род ехинѣдѣсци (Мир); у ВНЗ: 'змије, породи аспидини'.

У РСАНУ ЈЕХИДНА се означава као *мит. покр.* и упућује на

ЕХИДНА, која се квалификује као *мит.*, док нема потврда за присвојни придев на -ски (али има ЈЕХИДНИН и ЈЕХНИДОВ). упокритъ срсл., упокритъ стсл.; нпр. у Мт 22.18: что ме ѡжоушашете оупокрити; у ВНЗ: 'што ме кушате, лицемјери'.

ХИПОКРИТ(А) је данас обична реч.

Закључне напомене

Иако је јеванђеље основни старословенски текст, од кога је почео преводилачки рад Гирила и Методија, у јеванђељском тексту обухваћен је само један ограничени део старословенске и касније редакцијске лексике. Наведени списак речи сигурно би се знатно увећао да је за поређење узета старословенска лексика у целини. За овај прилог, међутим, било је погодно ограничити поређење на сама јеванђеља пре свега због тога што је из њих редакцијска лексика српске редакције боље испитана (у раду Старословенског одсека Института за српскохрватски језик) него из других старословенских споменика и родова. Осим тога, ова лексика погодна је за поређење јер је њу Вук, као преводилац Новог завета, сигурно добро упознао, а то значи да изостављање старе јеванђељске речи у „Српском рјечнику“ није последица случајног превида него Вукова намерног одбира и оцене које су речи народне, а које нису.

У претходном одељку наведено је укупно 260 старих речи које нису ушле у ВРј, а засведочене су у нашим савременим речницима. При том нису узете у обзир неке речи које су у РСАНУ (неке од њих и у РМС) ушле на основу славеносрпских извора и за које се не може рећи да су се одржале у нашем лексичком фонду. Такве су у РСАНУ нпр. речи: *втори, васује и всује, востати, вокусити* (у РМС *вакусити*), *вазљубљен и возљубљен, вазложити* и др.

Од укупно 260 приказаних речи за 47 се у савременим речницима (у обама или једном од њих) њихови еквиваленти третирају као *заст.*, *арх.*, *цсл.*, *рсл.* или (углавном у РМС) *рус.* Овде нису урачунати они случајеви где је једна варијанта обична, а друге застареле и сл., нпр. *васиона/васелена, знамење/знаменије* и сл. Наведене употребне ограде наводе се у речницима доста неуједначено, а у РСАНУ сад се примењује и уопштена ознака *сткњ.* (старокњижевна реч), уместо *цсл.*, *рсл.* и сл.

Као што је споменуто, у РМС поједине од ових речи квалификују се као русизми. Тако су означене речи *безумство, вражда, жрец, плот, погружити, погрузити, погибел, подобан* (значење „сличан“), *последовати/посљедовати, предварити, предстојати, преподобан, ц(ј)еломудрен.* Набене потврде у старим јеванђељима сведоче да то нису у правом смислу русизми, позајмице из руске језичке гране. Руски књижевни језик и култура овде су били само посредници и помогли оживљавању речи из заједничке словенске књижевне старине.

Неке од наведених речи постале су обичне у нашем савременом језику посредством других европских језика, нпр. *скандал, скандализовати се (-ирати се), стадиј(ум), стратег* и др.

Има међу наведенима и таквих речи које постоје у народним говорима, али Вук није знао за то, те их није унео у речник (нпр. *пригор(ј)ети, тат*).

Ипак је за већину наведених речи једини или пресудни извор био старо књижевно наслеђе, било да се одржавало континуирано у нас, било да је обновљено или оживљено руским утицајем. Због тог старог порекла, велики број ових речи осећају се као застареле или имају архаичну стилску боју. Такве нису само оне речи које у нашим речницима имају одговарајућу употребну ограду, него и низ других има извесно архаично обележје, или се осећа њихова повезаност с верским појмовима. Такве су нпр. *ад, благодатан, ближњи, нев(ј)ерје, печал, помазање, удова* и др.

И кад се све споменуте групе изузму, остаје знатан број речи које спадају у општепознату, стандардну лексику нашег савременог језика, нпр. *бесплодан, блуд, брак, васпитати, в(и)јест, в(ј)есник, древни, дрзнути, житељ, жртва, жртвеник, зав(ј)еса, зав(ј)ештати, златник, знамење, здање, изв(ј)естан, искрен, искусити, искушење, испуњење, исходште, лицем(ј)ер, милосрдан, мучитељ, наслеђе/наслеђе, наставник, нев(ј)ерство, негодовати, непотребан, непријатан, нужно, оклеветати, окончати, повеља, повиновати се, пов(и)јест, подвиг, попрште, порок, пос(ј)етити, првосвештеник, прељуба, разбојник, развратити, развраћати, светилиште, слух, страст, тржиште, убица, удобан, ужас, усп(ј)ех, устав, устремити се, утајити, учешће, храм, чин* и др. Овакве речи знатне су и по броју, а још знатније по употребној вредности. Оне сведоче да је старо књижевно наслеђе изванредно значајна компонента нашег лексичког фонда.

Вук је сам дао пример искориштавања старог књижевног наслеђа за богаћење новог језика који се стварао. У предговору преводу Новог завета навео је 96 „славенских“ речи које је задржао (а унео их је, у ствари, знатно више). И из грађе изложене у т. 3 види се да је Вук задржао у преводу јеванђеља ове речи (иако их није унео у Рј): *благодатан, ближњи, жртва, законик, кадиони, лицемјер, лицемјерје, Месија, мучитељ, невјерје, невјерство, обновљење, пасха, покајање, прељуба, премудар, псалам, смирна, сребрник, угјешитељ, четверовласник*. И још неке речи из списка датог у т. 3 Вук је употребио у преводу НЗ (само не на оним местима која су горе цитирана, него на другим местима у тексту НЗ), иако их није унео у Рј. То видимо из укупног регистра речи употребљених у ВНЗ, који је израдила Соња Богдановић и у којем налазимо и речи *завјеса, избављење, искушење, јединородни, миро, непотребан, неразумљив, погибел, помазање, порфира, срдачан, среброљубац, сујетан, титла*.

И сам овај Вуков поступак сведочи да је старо књижевно наслеђе незаменљив извор обогаћивања наше језичке културе.

Andrej Pešikan

HERITAGE VIEUX-SLAVE COMME COMPLÈMENT DU LEXIQUE DE VUK (d'après les matériaux des évangiles serbes)

Résumé

Dans le présent travail on présente, sur la base des données des évangiles de rédaction serbe, le lexique vieux-slave qui s'est conservé et qui est entré dans le fonds lexique contemporain, bien que Vuk ne l'ait pas inséré dans son dictionnaire.

Dans les évangiles ont été trouvées des analogies pour les mots contemporains suivants qui n'apparaissent pas dans le dictionnaire de Vuk: *ad, adov, adski* (enfer, de l'enfer, infernal), *arhijerej, arhijerejev, arhijerejski* (évêque, de l'évêque, d'évêque), *bđeti* (bđjeti) (veiller), *bezumstvo* (démence, aliénation d'esprit), *bestvo* (bjekstvo) (fuite), *besedovati* (converser, s'entretenir), *besiti se* (bijesiti se) (s'enrager, se mettre en fureur), *besplodan* (stérile, infertile), *besporočan* (irréprochable, sans défaut), *beščastan* (infâme, malhonnête), *bitan* (essentiel), *blagodariti* (remercier), *blagodatan* (bien-faiteur), *blagoizvoleti* (blagoizvoljeti) (daigner, vouloir bien), *blagočastiv* (et blagočestiv) (pieux, religieux), *bližnji* (le prochain), *blud* (débauche, fornication), *bluditi* (errer, livrer à la débauche), *bludnica* (prostituée), *brak* (mariage, union conjugale), *bratija* (confrérie, consorts), *bračni* (conjugal, légitime), *vapaj* (voplj) (cri, gémissement), *vapiti* (crier de détresse), *vasiona* (vaselena, vasseljena, vaseona) (univers), *vaspitati* (éduquer), *vesnik* (vjesnik) (messenger), *vest* (vijest) (nouvelle, message), *vetva* (grančica), *vid* (vue, aspect), *vinogradni* (de la vigne, des vignobles), *vlasenica* (haire), *vožd* (chef), *vonjalica* (de: sentir mauvais), *voskresiti* (ressusciter), *vražda* (animosité, rancune), *vučac* (gangrène), *glagol* (mot, parole), *gospodstvovati* (dominer, régner), *gostionik* (?), *grabitelj* (spoliateur), *devstvo* (djevstvo) (virginité), *delatelj* (djelatelj), *delati* (djelati) (agir, faire — celui qui agit), *domovnik* (économe, ménager ?), *delitelj* (celui qui divise), *drevni* (ancien, antique), *držnuti* (oser, se hasarder), *ehidna* (vipère), *žezlo* (žezal, žezao, žezl) (sceptre) *žitelj* (habitant), *žitije* (žiče) (vie), *žrec* (sacrificateur, prêtre), *žrtva* (sacrifice), *žrtvenik* (autel), *zabluditi* (zabludeti, zabludjeti) (s'égarer), *zavesa* (zavjesa) (rideau, voile), *zaveštavati* (zavještavati), *zaveštati* (zavještati) (tester, léguer), *zajmodavac* (créancier), *zakonik* (jurisconsulte), *zapreštati* (interdire, prohiber), *začelo* (commencement), *zdanje* (zdanije) (bâtiment, édifice), *zidati* (bâtir), *zlatnik* (pièce d'or), *zlodej* (zlodjev) scélérat), *zmirna* (izmirna, s mirna) (myrrhe), *znamenje* (znamenije, zlamenije) (signe), *izbavljenje* (izbavljenje) (salut, rédemption), *izvesti* (izvjesiti) (arboré?), *izvesno* (izvjesno), *izvestan* (izvjestan) (fameux connu), *izgnanje* (izgnanje) banissement, expulsion), *iskren* (iskrenji) (sincère), *iskusiti* (éprouver), *iskušenje* (iskušenje) (épreuve), *ispunjenje* (exécution, accomplissement), *ishodište* (sortie, point de départ), *isceljenje* (isceljenje, iscjelenije) (guérison, rétablissement), *jedinorodan, jednorodni* (fils, fille unique), *jerej* (prêtre), *jota* (voyelle iota), *juroditi* (fou, insensé), *kadilo*, (kadilni), *kadioni*, (encensoir, de l'encensoir), *kovnik* (?), *kovčezac* (coffret), *libra* (livra) (la livre), *lihva* (usure), *licemer* (licemjer), *licemerje* (licemjerje), *licemerstvo* (licemjerstvo) (hypocrite — hypocrisie), *malovremen* (?), *mesija* (Messie), *mešac* (miješac) (sac), *milosrdan* (miséricordieux), *mirno* (saint chrême) *mučitelj* (persécuteur, bourreau), *navodnjavati* etc., (irriguer, inonder), *nakončavati, nakončati, namočiti* (humecter, tremper), *nasleđe* (masljeđe) (héritage), *nastavnik* (instituteur), *nasušan* (quotidien, indispensable), *naustiti* (instiguer, inciter), *načelo* (principe, origine), *neverje* (nevjerje) (incrédulité), *neverstvo* (nevjerstvo) (infidélité), *negodovati* (s'indigner), *nedostojan* (indigne) *nepokoriv* (nepokorljiv) (indomptable), *nepotreban* (inutile), *neprijatan* (désagréable), *nerazumljiv* (incompréhensible), *nice* (à plat ventre), *nužno* (nécessaire), *obeštati se* (promettre), *obnovljenje* (renouvellement, restauration), *ogorčen* (acharné, irrité), *odstojati* (être distant), *oklevetati* (calomnier), *otrok* (jeune adolescent), *pastva* (ouailles, fidèles), *pasha* (pâque; pâques), *pečal* (chagrin, affliction), *pečalan* (triste), *peštera* (antre, caverne), *pisme* (lettre), *plaštanica* (saint suaire), *plevelj* (plievelj) (bâle), *put* (plot) (chair), *povelja* (charte,

diplôme), *povinovati se* (obéir, obtempérer), *povedati* (povjedati) (dire, raconter), *povest* (povijest) (histoire), *pogibelj* (ruine, perdition), *pogibeljan* (pernicieux, fatal), *pogruženje* (pogružen etc.) (immerger, immersion), *podvig* (exploit, haut fait), *podnebesan* (qui est sous le ciel), *podoban* (pareil semblable etc.), *pokaditi* (encenser), *pokajanje* (pénitence), *pokolebati* (ébranler), *pomazanje* (onction), *pomorje* (littoral), *poprište* (lice, champ de bataille), *porok* (vice), *porfira* (porphyre), *posetiti* (posjetiti) (visiter), *posledovati* (posljedovati) (suivre, succéder), *postizan* (accessible, compréhensible), *pohot* (lascivité), *pocrpsti* (puiser), *prvosveštenik* (grand prêtre, pontife), *predvariti* (prévenir), *predvorje* (vestibule, parvis), *predstaviti* (présenter), *predsedanje* (predsjedanje, predsijedanje) (présidence), *predstati* (comparaître, se présenter), *predstojati* (se tenir devant, être en vue), *prelat* (charme, attirant), *preljuba* (adultère), *premurar* (très sage), *prepodobije* (prepodoban) (sainteté, équité), *prelicati*, *prigoreti* (prigorjeti) (se hâvir), *priključiti se* (occasionner, survenir), *priljezan* (assidu), *prilježno* (assidument), *priplod* (croît), *proklinjati se* (jurer), *prosilati* (solliciter), *psalam* (psaume), *razbojnik* (brigand), *razvrati*, *razvračati* (séparer), *razorenje* (destruction, ruine), *raspece* (raspetije) (crucifiement; crucifix), *roždestvo* (rožastvo) (nativité; Noël), *ropot*, *roptanje* (murmure), *roptati* (murmurer contre), *saglasiti se* (mettre d'accord, concilier), *sandala* (sandale), *maslotati* (se composer de), *sasud* (sasudje) (vase, celice), *satana* (satan), *satnik* (centurion, capitaine), *svetilište* (sanctuaire), *svetilo* (svjetilo) (astre, flambeau), *svetionik* (svjetionik, svetilnik, svjetilnik) (lampe, fanal, phare), *svėčnik* (sviječnik) (chandelier), *svobodan*, *svoboditi*, etc. (libre; libérer), *skandal*, *skandalizovati* (scandal, scandaliser), *skončavati*, *skončati* (achever, terminer), *sluh* (ouïe), *smirenje* (humilité), *smisaon* (smislen) (entendu, intelligent), *smokovni*, *snabdeti se* (snabdjeti se) (s'approvisionner), *srdčan* (cordial), *srebrnik* (pièce d'argent), *srebroljubac* (avide d'argent), *stadij* (stadion, stadijum) (stade), *stadni* (de stade), *staklenica* (bouteille, carafe, bocal), *stražba*, *strast* (passion), *strateg* (stratège), *strojitelj* (constructeur, architecte), *strop* (plafond), *sudilište* (tribunal, cour de justice), *sudionica*, *sujeta* (sujetan) (vanité), *surov* (rude, grossier), *tat* (larron, voleur), *tetrarh* (tétrarque), *titla* (titl) (signe d'abréviation ?), *tržište* (marché), *ua* (?), *ubediti* (ubijediti), (convaincre), *ubica* (assassin, meurtrier), *udoban* (commode, confortable), *udobno* (confortablement), *udova* (veuve), *užas* (terreur, horreur), *užasavati se*, *užasnuti se* (s'épouvanter), *uznik* (prisonnier), *uznositi se* (s'élever), *umilosrditi se* (s'apitoyer sur), *upodobiti* (comparer, assimiler), *uspevati* (uspijevati) (réussir), *uspeh*, (succès), *uspenje* (uspenije) (dormition), *ustav* (statut, règlement), *ustremiti se* (s'élançes, fondre sur), *utajiti* (receler), *utešitelj* (utješitelj) (consolateur), *učesće* (part; participation), *hipokrit* (hypocrite), *hram* (temple), *hranilište* (dépôt), *celiti* (cijeliti) (traiter, guérir), *celomudren* (cjelomudren) (chaste, pudique), *čas* (heure, montre), *čtvoro vlasnik*, *čin* (grade, ordre), *číslo* (nombre), *štedar* (généreux).

Les analogies trouvées démontrent que le lexique traditionnel d'origine vieille-slave représente une composante très importante du fonds lexique de la langue serbo-croate contemporaine.